

Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen valtakunnallinen toimenpideohjelma vuosille 2023–2027

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2023:1

Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen valtakunnallinen toimenpideohjelma vuosille 2023–2027

Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen sekä yleislääketieteen
erityiskoulutuksen koordinaatiojaosto

Sosiaali- ja terveysministeriö Helsinki 2023

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Sosiaali- ja terveysministeriö

This publication is copyrighted. You may download, display and print it for Your own personal use. Commercial use is prohibited.

ISBN pdf: 978-952-00-5451-9

ISSN pdf: 1797-9854

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2023

Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen valtakunnallinen toimenpideohjelma vuosille 2023–2027

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisu 2023:1

Julkaisija

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus

Tekijä/t

Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen sekä yleislääketieteen erityiskoulutuksen koordinaatiojaosto

Kieli

suomi

Sivumäärä

58

Tiivistelmä

Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutus on ammatillista jatkokoulutusta. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus ohjaa lääkäreiden ja hammaslääkäreiden erikoistumiskoulutusta, antaa asetuksen erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksesta sekä yleislääketieteen erityiskoulutuksesta ja koulutuskorvauksista.

Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen toimenpideohjelmissa sovitaan koordinaatiojaostossa edustettuina olevien tahojen kesken koulutuksen kehittämisen suuntaviivoista ja aikataulusta. Tähän uudistettuun toimenpideohjelmaan on otettu mukaan uusia täsmennettyjä toimenpiteitä, jotka edistävät osaamisperustaisen erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen toteutumista. Koordinaatiojaosto on teettänyt kaksi laajaa selvitystyötä toimenpideohjelmaan liittyen; Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksesta maksettavien koulutuskorvausten käytön selvitys sekä Erikoislääkärien ja erikoishammaslääkärien koulutustarve vuoteen 2035, asiantuntijatyöryhmän raportti. Näiden selvitystöiden tuloksia on nostettu myös toimenpideohjelmaan.

Tavoitteena on laadukas erikoistumiskoulutus, joka vastaa tämän päivän ja tulevaisuuden haasteisiin väestön, koulutettavien ja kouluttajien tarpeet huomioiden, sekä omalta osaltaan tukee palvelujärjestelmän kehittämistä. Toimenpideohjelma on ajassa elävä ja sitä tarkastellaan koordinaatiojaoston toimesta koko toimenpideohjelman kauden ajan. Tarvittaessa tehdään muutoksia toimenpiteisiin ja tarkastellaan myös lainsäädäntötarpeita.

Asiasanat

yliopistot, koulutus, terveydenhuolto, erikoislääkärikoulutus, erikoishammaslääkärikoulutus, ammatillinen jatkokoulutus, toimenpideohjelma, koulutuskorvaus, koulutustarve, jatkokoulutus

ISBN PDF

978-952-00-5451-9

ISSN PDF

1797-9854

Julkaisun osoite<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5451-9>

Nationellt åtgärdsprogram för specialistläkar- och specialisttandläkarutbildningen 2023–2027

Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2023:1

Utgivare	Social- och hälsovårdsministeriet		
Författare	Samordningssektionen för specialistläkarutbildning och specialisttandläkarutbildning samt för den särskilda allmänläkarutbildningen		
Språk	finska	Sidantal	58

Referat

Specialistläkar- och specialisttandläkarutbildningen är yrkesinriktad påbyggnadsutbildning. Social- och hälsovårdsministeriet styr specialiseringsutbildningen för läkare och tandläkare, utfärdar en förordning om specialistläkarutbildning och specialisttandläkarutbildning samt särskild allmänläkarutbildning och om utbildningsersättningar.

I åtgärdsprogrammet för specialistläkar- och specialisttandläkarutbildningen avtalar de parter som är representerade i samordningssektionen om riktlinjerna och tidtabellen för utvecklingen av utbildningen. I detta reviderade åtgärdsprogram har man tagit med nya preciserade åtgärder som främjar genomförandet av kompetensbaserad specialistläkar- och specialisttandläkarutbildning. Samordningssektionen har låtit utföra två omfattande utredningsarbeten i anslutning till åtgärdsprogrammet, Utredning om användningen av de utbildningsersättningar som betalas för specialistläkar- och specialisttandläkarutbildning samt specialistläkarnas och specialisttandläkarnas utbildningsbehov fram till 2035, sakkunnigarbetsgruppens rapport. Resultaten av dessa utredningsarbeten har också lyfts fram i åtgärdsprogrammet.

Målet är en högklassig specialiseringsutbildning som svarar mot dagens och framtidens utmaningar med beaktande av befolkningens, utbildarnas och utbildarnas behov, och som för sin egen del stöder utvecklandet av servicesystemet. Åtgärdsprogrammet lever i tiden och granskas av samordningssektionen under hela programperioden. Vid behov görs det ändringar i åtgärderna och även lagstiftningsbehoven granskas.

Nyckelord universitet, utbildning, hälso- och sjukvård, specialistläkarutbildning, specialisttandläkarutbildning, yrkesinriktad påbyggnadsutbildning, åtgärdsprogram, utbildningsersättning, utbildningsbehovet, påbyggnadsutbildning

---

ISBN PDF	978-952-00-5451-9	ISSN PDF	1797-9854
URN-adress	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5451-9		

National action plan for training medical and dental specialists 2023–2027

Publications of the Ministry of Social Affairs and Health 2023:1**Publisher** Ministry of Social Affairs and Health**Author(s)** Coordination division for medical and dental specialist training and specific training in general medical practice**Language** Finnish**Pages** 58**Abstract**

The training of medical and dental specialists is further vocational training. The Ministry of Social Affairs and Health directs specialist training for doctors and dentists, issues a decree on specialist training in medicine and dentistry as well as on special training in general practice and training compensation.

The action plan for the training of medical and dental specialists and special training in general practice will agree on the guidelines and schedule for the development of training among the actors represented in the coordination division. This updated action plan includes new, specified measures that promote the implementation of competence-based training in medicine and dentistry. The coordination division has commissioned two extensive studies related to the action plan; 1) The use of training compensation for medical and dental specialist training and 2) The need for training of medical and dental specialists until 2035, report of the expert working group. The results of these studies have also been included in the action plan.

The objective is high-quality specialist training that meets the challenges of today and the future, taking into account the needs of the population, trainees and educators, and for its part supports the development of the service system. The Action Plan is evolving over time and will be reviewed by the coordination division throughout the period of the Action Plan. If necessary, changes will be made to the measures and legislative needs will also be examined.

Keywords universities, education, healthcare, specialist training in medicine, specialist training in dentistry, postgraduate professional training, action plan, training compensation, educational needs, postgraduate training**ISBN PDF** 978-952-00-5451-9**ISSN PDF** 1797-9854**URN address** <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5451-9>

Sisältö

Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen valtakunnallinen toimenpideohjelma vuosille 2023–2027	8
1 Toimenpideohjelman tavoite	10
2 Toimenpideohjelmassa käytettyjä termejä	11
3 Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen toimijat	13
3.1 Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen sekä yleislääketieteen erityiskoulutuksen koordinaatiojaosto	13
3.2 Yliopisto ja yliopistojen toimikunnat sekä alueelliset neuvottelukunnat	15
3.3 Erikoistuvat lääkärit ja hammaslääkärit	17
3.4 Palvelujärjestelmä ja lähikouluttajat	17
3.5 Valvira ja aluehallintovirasto	18
4 Toimintaympäristön muutokset	19
5 Erikoislääkäreiden ja erikoishammaslääkäreiden koulutustarpeen arviointi ja koulutusmäärien ohjaus	21
5.1 Tarvearviointi	21
5.1.1 Asiantuntijatyöryhmän asettaminen	21
5.1.2 Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkäritilanne ja koulutustarve vuoteen 2035	22
5.2 Erikoislääkäreiden ja erikoishammaslääkäreiden koulutusmäärien ohjaus	24
5.2.1 Opinto-oikeuden haku- ja valintamenettely	24
5.2.2 Uravalinnan ohjaus	26
5.2.3 Peruskoulutuksen opiskelijavalinta	27
5.2.4 Ulkomailla koulutetut lääkärit	27
6 Koulutuksen rahoitus	29
6.1 Koulutuskorvausten selvitystyö	29
6.1.1 Malleja korvauskäytäntöjen kehittämiseksi	29
6.1.2 Selvityshenkilöiden antamat suositukset	31
6.2 Koulutuskorvausten laajentaminen	33
7 Lainsäädäntö ja sen muutostarpeet	34
7.1 Asetus erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksesta sekä yleislääketieteen erityiskoulutuksesta	34
7.2 Ammattipätevyysdirektiivi	35
7.3 Lainsäädäntö koulutuskorvauksista	36
7.4 Erikoishammaslääkärikoulutuksen kehittämistarpeet ja lainsäädäntömuutokset	37

8	Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen rakenteet, sisältö ja laatu .	40
8.1	Osaamisperustaisuus.....	41
8.2	Koulutusväylät.....	42
8.2.1	Koulutusväylä käsitteenä ja sille esitetyt toiveet ja tavoitteet.....	42
8.2.2	Koulutusväylän rakentaminen käytännössä	43
8.2.3	Eryityskysymyksiä koulutusväyliin liittyen	44
8.3	Koulutuslääkärit (kova-lääkärit).....	45
8.4	Kouluttajien koulutus.....	46
8.5	Koulutuspaikkojen visitaatiot.....	46
8.6	Sähköinen seurantajärjestelmä ELSA.....	48
8.7	Johtamisopintojen valtakunnallisuus.....	49
9	Yksittäisiin erikoisaloihin liittyvät kysymykset	51
9.1	Työterveyshuolto	51
9.2	Yleislääketiede.....	52
9.3	Suu- ja leukakirurgia.....	53
10	Toimenpideohjelman toimenpiteet, vastuutahot, mittarit ja aikataulu.....	54

ERIKOISLÄÄKÄRI- JA ERIKOISHAMMASLÄÄKÄRIKOULUTUKSEN VALTAKUNNALLINEN TOIMENPIDEOHJELMA VUOSILLE 2023–2027

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala on merkittävässä käännekohdassa. Toimintaympäristön laajat rakenteelliset haasteet edellyttävät hallinnonalalta dynaamista kykyä muuttuvaan yhteiskunnalliseen ohjaukseen. Laajamittainen sosiaali- ja terveysalan henkilöstön saatavuuteen ja riittävyyteen kohdistuva paine, väestökehitys, palvelutarpeiden muutokset, nopea lääketieteellinen ja teknologinen kehitys sekä koulutuksen työelämävastaavuus yhdistettynä kouluttautuvien tarpeisiin muodostavat viitekehyksen tälle ajankohdalle.

Erytisesti hyvinvointialueiden strateginen valtioneuvoston ohjaus ja kriisitilanteisiin varautuminen edellyttävät entistä kokonaisvaltaisempaa tapaa hahmottaa hallinnonalan konsernin sekä palvelujärjestelmän ohjaus, myös suhteessa koko valtioneuvostotason ohjaukseen. Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen laatu ja palvelutarpeiden mukainen ohjattavuus ovat tässä kriittisessä asemassa. Tämä asema on tunnistettu erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen sekä yleislääketieteen erityiskoulutuksen koordinaatiojaostossa, ja sen mukaisesti jaosto on valmistellut uutta toimenpideohjelmaa.

Ohjelman päätavoite on laadukas erikoistumiskoulutus, joka vastaa tämän päivän ja tulevaisuuden haasteisiin väestön, kouluttautujien ja kouluttajien tarpeet huomioiden, sekä omalta osaltaan tukee palvelujärjestelmän kehittämistä. Ohjelma perustuu edellisen kauden toimenpideohjelman arviointiin ja tavoitteiden edellyttämään jatkuvuuteen, koordinaatiojaoston tuottamaan ja hankkimaan selvitykseen sekä tietoon erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen ohjauksen ja kehityksen toteutumisesta sekä jaostossa edustettujen tahojen ynnä kuultujen tahojen näkemyksiin ja arvioihin.

Ohjelma koostuu erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen osa-alueista, joilla koordinaatiojaosto esittää toimenpide-ehdotuksia poikkihallinnollisen yhteistoiminnan ja yhteistyön jatkamiseksi sekä luomiseksi esitetyn päätavoitteen saavuttamiseksi. Toimenpide-ehdotukset eivät ole oikeudellisesti sitovia. Viranomaiset, organisaatiot ja muut tunnistetut yhteistyötahot päättävät itsenäisesti toimenpiteiden mahdollisesta toteuttamisesta, muodosta, laajuudesta ja sisällöstä.

Ehdotukset tukeutuvat tavoitteiden sisällyttämiseen osaksi olemassa olevia tai käynnistyviä ohjelmia, hankkeita ja lakisääteisten tehtävien toteuttamista niin kansallisella tasolla kuin alueellisella tasolla. Sosiaali- ja terveysministeriö pyrkii ohjaustehtävällään saattamaan yhteistyötahot yhteen toimenpiteiden harkitsemiseksi ja ohjelmaa tullaan mukauttamaan tämän pohjalta.

Ohjelman erityisiä painopisteitä ovat koulutustarpeen arvioinnin ja koulutusmäärien ohjauksen tehostaminen, koulutuksen rahoitusmallin vaikuttavuuden vahvistaminen sekä koulutuksen osaamisperustaisuuden edelleen kehittäminen.

Jaska Siikavirta
koordinaatiojaoston puheenjohtaja
Tammikuu 2023

Kaisa Halinen
koordinaatiojaoston pääsihteeri

1 Toimenpideohjelman tavoite

Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutus on lääketieteen lisensiaatti- ja hammaslääketieteen lisensiaattitutkinnon jälkeistä ammatillista jatkokoulutusta. Sosiaali- ja terveysministeriö ohjaa lääkäreiden ja hammaslääkäreiden erikoistumiskoulutusta, antaa asetuksen erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksesta sekä yleislääketieteen erityiskoulutuksesta sekä asetuksen koulutuskorvauksista.

Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen ensimmäinen toimenpideohjelma laadittiin Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen sekä yleislääketieteen erityiskoulutuksen koordinaatiojaoston toimesta vuosille 2017–2019. Toimenpideohjelmassa sovitaan koordinaatiojaostossa edustettuina olevien tahojen kesken erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen kehittämisen suuntaviivoista ja aikataulusta. Tämä toimenpideohjelma on päivitys edelliselle ja mukaan on otettu uusia täsmennettyjä toimenpiteitä, jotka edistävät osaamisperustaisen erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen toteutumista. Tavoitteena on laadukas erikoistumiskoulutus, joka vastaa tämän päivän ja tulevaisuuden haasteisiin väestön, kouluttautujien ja kouluttajien tarpeet huomioiden, sekä omalta osaltaan tukee palvelujärjestelmän kehittämistä. Palvelujärjestelmän olennaisin tehtävä on tuottaa terveyshyötyä toimien potilaslähtöisesti ja lievittää inhimillistä kärsimystä yksilötasolla.

Toimenpideohjelma on ajassa elävä ja sitä tarkastellaan koordinaatiojaoston toimesta koko toimenpideohjelman kauden ajan. Tarvittaessa tehdään muutoksia toimenpiteisiin ja tarkastellaan myös lainsäädäntötarpeita.

2 Toimenpideohjelmassa käytettyjä termejä

Osaamisperustaisuus

CanMeds-viitekehikseen pohjautuvat osaamistavoitteet määrittävät koulutuksen sisältöä, rakennetta sekä osaamisen arviointia. Osaaminen karttuu vaiheittain ja koulutus etenee yksilöllisen koulutussuunnitelman mukaisesti. Tavoitteellinen ohjaus ja palaute tukevat oppimista ja monipuolinen osaamisen arviointi dokumentoidaan sähköisesti.

Erikoisalan vastuhenkilö

Alansa asiantuntija (professori, dosentti tai vähintään tohtorin tutkinnon suorittanut), joka vastaa erikoisalansa koulutusohjelman sisällöstä ja valtakunnallisesta kehittämisestä sekä koulutuksen toteuttamisesta ja koulutuksen laadusta oman yliopistonsa alueella ja tekee koulutussopimukset koulutuspaikkojen kanssa. Vastuuhenkilön tehtävänä on hyväksyä erikoistuvan lääkärin/hammaslääkärin henkilökohtainen koulutussuunnitelma, seurata oppimisen edistymistä ja hyväksyä opintosuoritukset osaksi erikoistuvan koulutuskokonaisuutta.

Koulutuspaikka

Koulutuspaikka on yliopiston hyväksymä sairaala, terveyskeskus tai muu yksikkö, jossa erikoistuva suorittaa käytännön koulutusta. Erikoisalan vastuuhenkilön vastuulla on laatia koulutuspaikkasopimukset yliopistosairaalan ulkopuolisten koulutuspaikkojen kanssa ja seurata niiden toteutumista.

Koulutuspaikan vastuhenkilö

Vastaa oman koulutuspaikkansa (tai yliopistosairaalan sijoituspisteen) koulutusedellytyksistä ja koulutuksen toteutumisesta. Hän voi myös osallistua erikoistuvien kouluttamiseen ja arviointiin.

Koulutuslääkäri (kova-lääkäri)

Erikoistumiskoulutuksen koordinointiin ja kehittämiseen osallistuva erikoislääkäri/erikoishammaslääkäri, joka toimii yhteistyössä erikoisalan vastuuhenkilön, ylilääkärin ja lähikouluttajien kanssa.

Lähikouluttaja

Lähikouluttajina voivat toimia kaikki alan erikoislääkärit/erikoishammaslääkärit. Lähikouluttaja antaa käytännön koulutusta, ohjaa erikoistuvaa tämän työtehtävissä ja arvioi erikoistuvan osaamista.

Lähiohjaaja

Yliopiston hyväksymä yleislääketieteen erikoislääkäri tai kokenut terveyskeskuslääkäri, joka ohjaa yleislääketieteen erityiskoulutusvaiheen ja muiden alojen terveyskeskusjaksoa.

Koulutusväylä

Yliopiston yhdessä palvelujärjestelmän kanssa tekemä erikoisalakohtainen suunnitelma yksittäisen erikoistuvan koulutuskokonaisuuden toteuttamisesta.

Sähköinen seurantajärjestelmä ELSA

Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen sähköinen järjestelmä, johon erikoistuvan erikoistumisen suunnitelma ja toteutuminen kirjataan.

Palvelujärjestelmä

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja järjestävä ja tuottava järjestelmä ja sen yksiköt.

Hyvinvointialue

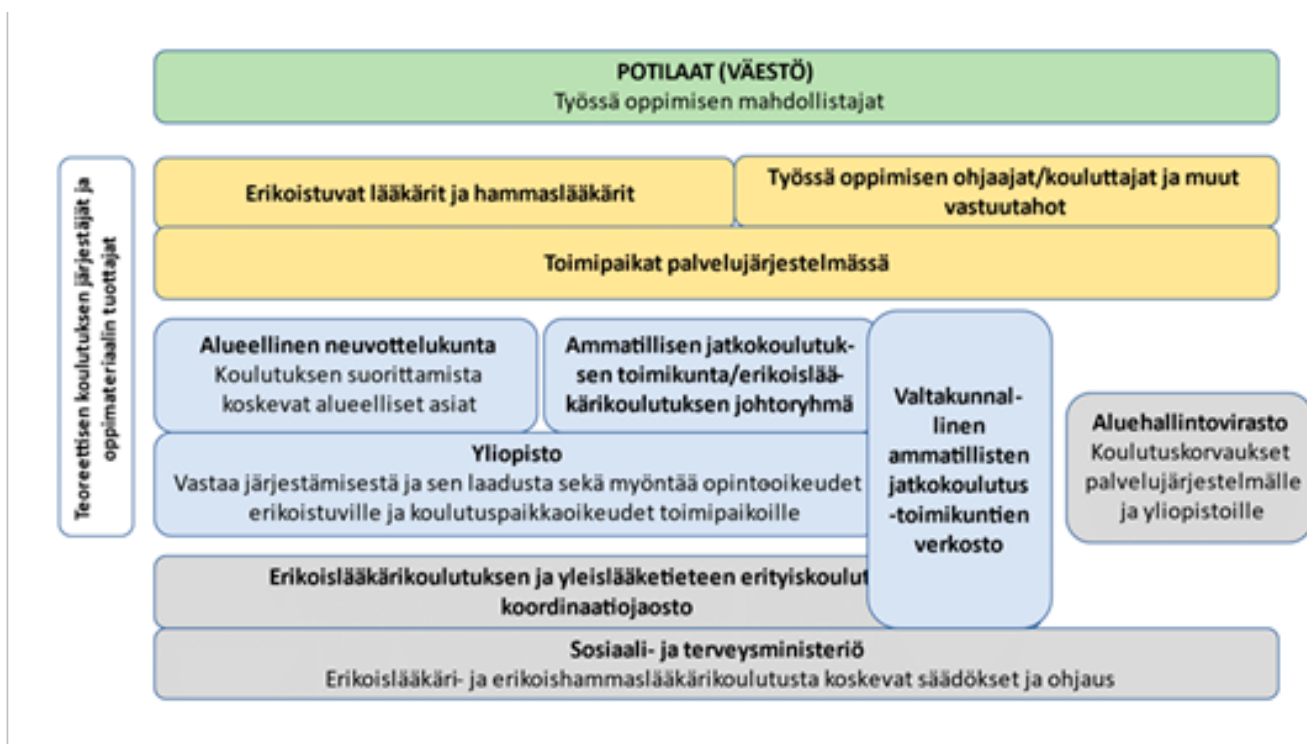
Kunnista ja valtiosta erillinen julkisoikeudellinen yhteisö, jolla on alueellaan itsehallinto. Vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä.

Yhteistyöalue

Uuden sote-järjestämislain mukainen alue hyvinvointialueiden järjestämän sosiaali- ja terveydenhuollon alueellista yhteensovittamista, kehittämistä ja yhteistyötä varten. Jokaisella yhteistyöalueella sijaitsee yksi yliopistollinen sairaala.

3 Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen toimijat

Kuvio 1. Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen toimijat.

3.1 Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen sekä yleislääketieteen erityiskoulutuksen koordinaatiojaosto

Sosiaali- ja terveysministeriö ohjaa lääkäreiden ja hammaslääkäreiden erikoistumiskoulutusta, antaa asetuksen erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksesta sekä yleislääketieteen erityiskoulutuksesta sekä asetuksen koulutuskorvauksista. Terveystieteiden ammattihenkilöiden neuvottelukunnan (TANK) yhteydessä toimii erikoislääkäri- ja

erikoishammaslääkärikoulutuksen sekä yleislääketieteen erityiskoulutuksen koordinaatio- jaosto, jossa ovat edustettuina kaikki keskeiset erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen sidosryhmät.

Koordinaatiojaoston tehtävänä on:

1. Valmistella erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen sekä yleislääketieteen erityiskoulutuksen valtakunnallinen kehittämissuunnitelma (strategia), joka sisältää arvion tarvittavista erikoisalakohtaisista koulutusmääristä sekä koulutuksen sisällöistä suhteessa sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmän tarpeisiin sekä avustaa yliopistoja ja sosiaali- ja terveysministeriötä erikoistumiskoulutusta koskevissa arvioinneissa;
2. Koota tiedot erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärimäärien kehityksestä alueellisilta neuvottelukunnilta ja arvioida alueellisia erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkäritarpeita;
3. Tehdä aloitteita sekä antaa lausuntoja ja suosituksia erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutukseen sekä yleislääketieteen erityiskoulutukseen liittyvistä kysymyksistä;
4. Kerätä ja välittää tietoa erikoislääkärikoulutuksen ja yleislääketieteen erityiskoulutuksen kansainvälisestä kehityksestä sekä;
5. Tehdä sosiaali- ja terveysministeriölle esityksiä erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksesta sekä yleislääketieteen erityiskoulutuksesta annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen muuttamisesta.

Koordinaatiojaoston kokoonpano ajalla 5.3.2020–4.3.2023:

Jaska Siikavirta, STM, puheenjohtaja

Merja Auero, STM, varapuheenjohtaja

Kaisa Halinen, STM, pääsihteeri

Eila Mustonen, STM 26.4.2022 asti

Henna Vidén, STM 26.4.2022 lähtien

Maarit Mikkonen, Valvira

Taina Autti, Helsingin yliopisto

Heikki Löppönen, Itä-Suomen yliopisto

Riitta Kaarteenaho, Oulun yliopisto 11.2.2022 asti

Petri Kulmala, Oulun yliopisto 11.2.2022 – 26.4.2022

Marja Vääräsmäki, Oulun yliopisto 26.4.2022 lähtien

Markus Rautiainen, Tampereen yliopisto

Liisa Lehtonen, Turun yliopisto

Sara Kaartinen, Nuorten lääkärin yhdistys

Jarkko Kalliala, Nuorten hammaslääkärin yhdistys

Kai Karlsson, Lääkäripalveluyritykset ry 11.2.2022 asti
Sari Riihijärvi, Lääkäripalveluyritykset ry 11.2.2022 lähtien
Anders Mickos, Valtakunnallinen kansanterveystyön johtajaverkosto
Sami Heistaro, Suomen Lääkäriliitto
Nora Savanheimo, Suomen Hammaslääkäriliitto
Pysyvät asiantuntijat:
Erno Haavisto, Satakunnan shp
Sanna Hirsivaara, OKM
Pasi Pöllänen, Kymsote
Timo Närhi, Turun yliopisto, hammaslääketiede
Leena Ala-Mursula, Oulun yliopisto, työterveyshuolto
Arja Helin-Salmivaara, Helsingin yliopisto, yleislääketiede
Johanna Pikkarainen, Helsingin yliopisto, opintohallinnon edustaja
VAJT:n sihteeri

Lisäksi kutsuttuina ovat olleet valtakunnallisen erikoislääkärikoulutuksen koordinaattorit:

Sami Elamo
Anne-Mari Kantanen
Leila Niemi-Murola
Marjo Pasanen
Johanna Rellman
Mervi Ryytty
Paula Tähtinen
Johanna Uittamo

3.2 Yliopisto ja yliopistojen toimikunnat sekä alueelliset neuvottelukunnat

Yliopistot vastaavat erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen sisällöstä sekä valvovat koulutuksen toteutumista ja laatua. Yliopisto valitsee uudet erikoistuvat koulutusohjelmiin valintamenettelyn kautta sekä antaa todistuksen suoritetusta koulutuksesta.

Valtakunnallinen ammatillisen jatkokoulutuksen toimikunta (VAJT) on lääketieteellistä erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutusta antavien yliopistojen verkostomallinen yhteistyöelin. Yliopistot ovat sopineet keskenään, että kunkin yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan ammatillisen jatkokoulutustoimikunnan puheenjohtaja, erikoislääkäri-/

erikoishammaslääkärikoulutuksesta vastaava opintohallinnon valmistelija sekä erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen koordinaattori edustavat yliopistoaan valtakunnallisessa ammatillisessa jatkokoulutustoimikunnassa.

VAJT:n päätehtävänä on suunnitella ja koordinoida erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutusta Suomessa, ja viedä eteenpäin valtakunnallisten koulutusuudistusten valmistelua.

- koulutuksen ja sen kehittämisen valtakunnallinen koordinaatio
- valtakunnallisten töiden koordinointi
- esitysten tekeminen valtakunnallisten työntekijöiden palkkaamisesta yliopistoille ja valtakunnallisten työntekijöiden ohjausryhmänä toimiminen.
- valtakunnallisten esitysten tekeminen lääketieteellisten tiedekuntien päättävälle elimille niiltä osin, kuin ne vaativat tiedekunnan päätösvallan
- yliopistojen vastuulla olevan STM toimenpideohjelman valmistelutyö
- yliopistojen edustaminen valtakunnallisessa koordinaatiojaostossa
- yhteydenpito sidosryhmiin
- muut valtakunnallista yhteistyötä edellyttävät asiat, jotka liittyvät erikoistumiskoulutukseen

Ammatillisen jatkokoulutustoimikunnan (AJT)/erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen johtoryhmän (ERJO) tehtävänä on vastata ammatillisen jatkokoulutuksen kehittämisestä ja koordinoinnista kunkin yliopiston vastuualueella. Ammatillinen jatkokoulutustoimikunta käsittelee erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksiin liittyviä asioita, ohjaa koulutuksen käytännön toteuttamista ja vastaa yleislääketieteen erityiskoulutuksesta yhteistyössä tiedekunnan, laitoksien ja alueen perusterveydenhuollon yksiköiden kanssa.

Alueelliset neuvottelukunnat toimivat yliopistojen yhteydessä alueellisina yhteistyöeliminä erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen määrällisessä ja laadullisessa kehittämisessä. Koulutusjärjestelyjen alueellisen tarkoituksenmukaisuuden sekä palvelujärjestelmän osaamistarpeiden ja koulutusmahdollisuuksien huomioimiseksi, yliopiston tulee pyytää alueelliselta neuvottelukunnalta lausunto käytännön koulutuksen suorittamista koskevia alueellisia erikoisalakohtaisia ehtoja määriteltäessä. Neuvottelukunnassa ovat edustettuina yliopisto sekä sen yhteistoiminta-alueen yliopistollinen sairaala, hyvinvointialueilta perusterveydenhuolto mukaan lukien suun terveydenhuolto, aluehallintovirasto sekä erikoistumiskoulutuksessa olevien edustus.

3.3 Erikoistuvat lääkärit ja hammaslääkärit

Osaamisperustaisen erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen tavoitteena on perehdyttää lääkäri tai hammaslääkäri erikoisalansa tieteelliseen tietoon ja tiedonhankintaan ja antaa hänelle valmiudet alansa erikoislääkäriin tai erikoishammaslääkäriin tehtäviin, jatkuvaan ammatilliseen kehittymiseen sekä toimimiseen erikoislääkäriin tai erikoishammaslääkäriin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmässä. Koulutuksen tulee antaa erikoislääkärille ja erikoishammaslääkärille valmiudet hallita vaativia erikoisalansa diagnostisia menetelmiä sekä suunnitella ja toteuttaa erikoisalansa vaativa sairauksien ennaltaehkäisy ja hoito yksilö- ja väestötasolla. Lisäksi koulutuksen tavoitteena on, että lääkäri ja hammaslääkäri saavat valmiudet terveydenhuollon johtamiseen, hallintoon, suunnitteluun, erikoisalansa ja oman työyhteisönsä kehittämiseen, moniammatilliseen yhteistyöhön sekä oppimisen ohjaamiseen ja osaamisen arviointiin työyhteisössään.

Sosiaali- ja terveysministeriön erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksesta annetun asetuksen hengen mukaisesti erikoistuville tulee antaa mahdollisuus olla mukana koulutuksensa suunnittelussa ja kehittämisessä. He ovat oman osaamisensa kartuttamisen asiantuntijoita ja ohjauksen toimivuuden parhaita kehittäjiä.

3.4 Palvelujärjestelmä ja lähikouluttajat

Käytännön koulutus tapahtuu palvelujärjestelmässä, jossa erikoistuvan lääkärin ja hammaslääkäriin on kohdattava ja hoidettava alalle ominaisia potilaita. Sekä yliopistosairaalassa että sen ulkopuolella tapahtuva suunnitelmallinen koulutus on keskeistä, sillä erikoistuvan tulee oppia soveltamaan oppimaansa alan osaamista monenlaisissa toimintaympäristöissä. Erikoistuvat ovat sekä oppijoita että palvelujärjestelmän työntekijöitä, joiden tulee kyetä hoitamaan oman erikoisalansa potilaita turvallisesti sekä virka- että päivystysaikaan.

Koulutuspaikan kriteerit on määritelty erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen opinto-oppaissa. Lähikouluttajina voivat toimia kaikki alan erikoislääkärit ja erikoishammaslääkärit osallistuen myös erikoistuvan osaamisen arviointiin. Lisäksi 9 kuukauden terveyskeskuskoulutusjaksoilla yleislääketieteen erikoislääkärit ja kokeneet terveyskeskuslääkärit kouluttavat myös kaikkien muiden erikoisalojen lääkäreitä yleislääketieteen erikoistuvien lisäksi. Erikoistuvien ohjaamiseen tulee järjestää riittävästi työaika. Kouluttajille tulee tarjota pedagogista koulutusta tehtävänsä tueksi.

3.5 Valvira ja aluehallintovirasto

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) myöntää hakemuksesta oikeuden harjoittaa erikoishammaslääkärin tai erikoislääkärin ammattia laillistettuna ammattihenkilönä henkilölle, joka on suorittanut Terveydenhuoltolain 4 a §:ssä tarkoitetun erikoislääkäri- tai erikoishammaslääkärikoulutuksen. Valvira ylläpitää sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden keskusrekisteriä, Terhikki-rekisteriä, valvontatehtävien hoitamiseksi. Terhikkiin rekisteröidään laillistetut hammaslääkärit, lääkärit ja erikoishammaslääkäri- ja erikoislääkärikoulutuksen suorittaneiden erikoishammaslääkäri- ja erikoislääkärioikeudet. Myös hammaslääketieteen sekä lääketieteen neljännen ja viidennen vuoden opinnot Suomessa suorittaneet opiskelijat merkitään opiskelijaoikeustietoina Terhikkiin (<https://www.valvira.fi/terveydenhuolto/ammattioikeudet/opiskelijat>). EU/ETA-maiden ulkopuolella koulutettujen lääkäreiden laillistamisprosessiin kuuluu mm. kolmiosainen kuulustelu (https://www.valvira.fi/terveydenhuolto/ammattioikeudet/hakemusohjeet/eu_eta_valtioiden_ulkopuolella_koulutetut/laakarit). JulkiTerhikki tietopalvelusta voi tarkistaa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilön ammattipätevyyden.

Aluehallintovirasto ja Ahvenanmaan valtionvirasto maksavat tutkintojen ja opinnot aloittaneiden opiskelijoiden määrään perustuvan sekä toteutuneisiin koulutuskaukusiin perustuvan valtion koulutuskorvauksen Terveydenhuoltolain 63 §:n mukaisesti.

4 Toimintaympäristön muutokset

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus on yksi maamme historian suurimpia hallinnollisia uudistuksia. Eduskunta hyväksyi sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistuksen keskeiset lait ja tasavallan presidentti vahvisti ne 29.6.2021. Lait tulevat voimaan porrastetusti. Laki hyvinvointialueesta tuli voimaan 1.7.2021. Uudet aluevaltuustot aloittivat toimintansa 1.3.2022. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämistäsiirto siirtyy kokonaisuudessaan kunnilta ja kuntayhtymiltä 21 hyvinvointialueelle 1.1.2023. Lisäksi Helsingin kaupungilla säilyy sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämistäsiirto ja HUS-yhtymällä on erikseen säädetty järjestämistäsiirto erikoissairaanhoidon liittyvistä tehtävistä omalla alueellaan.

Uudistuksen tavoitteena on mm. turvata yhdenvertaiset ja laadukkaat sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelut hyvinvointialueella asuville sekä parantaa palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta. Hyvinvointialueiden ja kuntien yhteistyössä painopiste on hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi, mikä vähentää tarvetta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin. Peruspalveluja kehitetään Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelmassa. Kehittämistäsiirto tapahtuu pääosin alueellisissa hankkeissa, jotka rahoitetaan valtionavustuksin.

Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelman tavoitteet edellyttävät toimintamalleja, joissa sote-palvelut integroituvat asiakkaan palvelutarpeen mukaisesti palvelukokonaisuudeksi. Sote-integraatio, moniammatillinen ja -alainen tiimityö sekä digitaalisten palveluiden lisääntyminen edellyttävät myös uudenlaisia osaamissisältöjä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiltä.

Digitaalisten palvelujen lisääntyminen on muuttanut myös lääkärin työtä. Vaikka etä vastaanotot ovat yleistyneet viimeisen parin vuoden aikana, eivät ne voi kokonaan korvata läsnä tapahtuvaa vastaanottotoimintaa. Erityisesti erikoistuvien lääkäreiden koulututtamisen näkökulmasta on olennaista, että lääkäri tapaa potilaan, pystyy ottamaan anamneesin ja tutkimaan hänet sekä konsultoimaan ohjaavaa erikoislääkärinä paikan päällä.

Tutkimus- ja kehittämistoiminta on olennainen osa terveydenhuoltoa. Tutkimuksen kautta kehitämme uusia vaikuttavia hoitomuotoja, jotka otetaan käyttöön potilaiden hoidossa.

Yliopistojen tehtävänä on harjoittaa tieteellistä tutkimusta ja antaa tutkimukseen perustuvaa opetusta. Lääkäreiden ja hammaslääkäreiden perusopetuksen lisäksi Suomessa yliopistot vastaavat erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen sisällöstä ja laadusta. Yliopistot nimittävät kaikille erikoisalaille koulutuksen vastuuhenkilön, joka vastaa oman erikoisalansa koulutuksesta ja kehittämisestä sekä valtakunnallisesta yhteistyöstä. Yliopistoilla on lisäksi paljon koulutukseen liittyvää hallinnollista vastuuta.

Suomessa on tällä hetkellä noin 7 000 erikoistuvaa lääkäriä ja hammaslääkäriä. Tämä edellyttää yliopistoilta merkittäviä henkilöstöhallinnollisia resursseja opintohallinnoissa. Nykyisessä järjestelmässä yliopistot vastaavat mm. haku- ja valintamenettelyn toteutuksesta, opiskelijarekisteristä, kuulusteluiden järjestämisestä, vaadittavien teorian ja käytännön koulutusten tarkistamisesta ja laskemisesta sekä suoritettun koulutuksen perusteella todistusten antamisesta. Sähköinen seurantajärjestelmä ELSA mahdollistaa erikoistuvien terveyskeskus- ja koejakson hyväksymisprosessin sekä valmistumisprosessin etenemisen sähköisesti.

Koulutuksen tärkeää käytännön kehittämistyötä ovat toteuttaneet alueelliset koordinaattorit ja erikoisalojen koulutuslääkärit ja -hammaslääkärit. Yliopistot ovat järjestäneet myös käytännön kouluttajille pedagogista koulutusta. Osaamisperustaisen koulutuksen kehittämistyö on vielä alkuvaiheessa ja edellyttää myös yliopistoilta paljon resurssointia. Yliopistot ovat saaneet em. tehtäviinsä ja koulutuksen kehittämistyöhön STM:ltä rahoitusta koulutuskorvauksina vuodesta 2017 lähtien valmistuneiden erikoislääkäreiden ja -hammaslääkäreiden määrän perusteella. Alkukesästä 2022 raporttinsa jättänyt STM:n nimittämien selvityshenkilöiden työryhmä arvioi kuitenkin, että myös yliopistojen tehtäviin ja kehittämistyöhön tulisi saada huomattava lisärahoitus (<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9880-3>, Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksesta maksettavien koulutuskorvausten käytön selvitys ja ehdotuksia korvausjärjestelmän kehittämisestä).

5 Erikoislääkäreiden ja erikoishammaslääkäreiden koulutustarpeen arviointi ja koulutusmäärien ohjaus

5.1 Tarvearviointi

Erikoislääkärien ja erikoishammaslääkärien koulutustarvetta on arvioitu ensimmäisen kerran valtakunnallisesti v. 2016 STM:lle laaditussa ”Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutustarpeen arviointi vuoteen 2030”-selvityksessä (Rellman), <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75535>. Arviossa on huomioitu myös aiemmat vuosina 2007–2012 tehdyt alueelliset selvitykset.

Vuosina 2019, 2020, 2021 ja 2022 em. koulutustarvearvio on päivitetty erikoislääkärien osalta yliopistojen (VAJT) toimeksiannosta opinto-oikeuden haku- ja valintamenettelyä varten. Arvion ja voimassa olevien opinto-oikeuksien määrien perusteella on tehty yliopistoille pohjaehdotus erikoisalakohtaisista avattavista opinto-oikeuspaikkojen määristä. Erikoishammaslääkärikoulutukseen avattavien opinto-oikeuksien määrän ovat määritelleet erikoisalojen vastuuhenkilöt.

5.1.1 Asiantuntijatyöryhmän asettaminen

Koordinaatiojaosto päätti kokouksessaan 9/2021 asettaa erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen tarvearvioinnin asiantuntijatyöryhmän, jonka tehtävinä ovat:

1. Luoda malli ja arvioida viiden vuoden välein (ensimmäinen arvio vuonna 2022) erikoislääkäreiden ja erikoishammaslääkäreiden koulutustarve noin 15 vuodeksi eteenpäin.
2. Päivittää arvio vuosittain helmi-maaliskuussa (haku- ja valintamenettelyä varten).
3. Tehdä suunnitelma siitä, miten professorikunta, erikoisalojen edustajat, palvelujärjestelmä, paikalliset ammatilliset jatkokoulutustoimikunnat ja muut sidosryhmät osallistuvat ja vaikuttavat arviotyöhön.

Koulutustarvearvion pohjalta työryhmä laatii ehdotuksen haku- ja valintamenettelyn opinto-oikeuspaikoista erikoisaloittain ja yliopistoittain syksyn hakukierrokselle. Koordinaatiojaostossa käsitellään ehdotus ja päätetään asiaa koskevan suosituksen antamisesta yliopistoille. Yliopistojen tiedekuntaneuvostot päättävät hakupaikkamäärät.

Koulutustarvearviota hyödynnetään haku- ja valintamenettelyn lisäksi koordinaatiojaoston sopimilla tavoilla jaoston tehtävissä. Asiantuntijatyöryhmän ensimmäinen toimikausi on 1.10.2021–4.3.2026. Koordinaatiojaosto vahvistaa vuosittain ryhmän kokoonpanon ja tehtävät.

Asiantuntijatyöryhmän kokoonpano: puheenjohtaja, koordinaattori Johanna Rellman (Tays/TAU), ylihammaslääkäri, linjajohtaja Hellevi Ruokonen (HUS), johtajaylilääkäri Mikko Pietilä (TYKS), vs. johtajaylilääkäri Kati Ojala (OYS), ylilääkäri Kati Kortelainen (K-HKS) ja tutkija Piitu Parmanne (Lääkäriliitto).

Asiantuntijatyöryhmän tulee tehdä yhteistyötä yliopistojen, professorikunnan, erikoisalojen edustajien, palvelujärjestelmän edustajien, sekä valtakunnallisen että paikallisten ammatillisten jatkokoulutustoimikuntien ja muiden mahdollisten sidosryhmien kanssa.

5.1.2 Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkäritilanne ja koulutustarve vuoteen 2035

Asiantuntijatyöryhmän raportti 2022: "Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkäritilanne ja koulutustarve vuoteen 2035": <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5395-6>

Raportin yhteenveto:

- Raportissa esitetty erikoisalojen koulutustarve perustuu alojen edustajien arvioon tulevaisuuden erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkäritarpeesta raporttia varten tehdyssä sidosryhmäkyselyssä keväällä 2022 (vastaajia 492). Asiantuntijatyöryhmä on luonut laskentamallin, joka huomioi em. arvion lisäksi lääkäreiden eläköitymisen, erikoistumassa olevien määrän sekä osa-aikatyön ja kouluttautumisen useammalle alalle. Erva-alueiden tämänhetkinen lääkärimäärä, lääkärin liikkuvuus ja koulutusresurssit on huomioitu tarkentamalla laskennallista koulutustarvetta työryhmän arviolla.
- Suomessa on tällä hetkellä noin 13 000 työikäistä erikoislääkäriä ja noin 690 erikoishammaslääkäriä. Erikoislääkärien kokonaismäärä on kasvanut vuosina 2010–2020 noin 12 % eli 1,2 % vuodessa. Erikoishammaslääkärien määrä on kasvanut 13 %. Erikoisalojen välille on syntynyt huomattavia eroja: osalla aloista lääkärimäärä

on kasvanut 20–40 % ja osalla lääkärimäärä on vähentynyt. Koulutusmäärien ohjaus on siis välttämätöntä.

- 52 % erikoislääkäreistä ja 61 % erikoishammaslääkäreistä saavuttaa eläkeiän (65-v) vuoteen 2035 mennessä. Psykiatrian aloilta eläköityy lähes 70 % nykyisistä erikoislääkäreistä ja useilta laboratorioaloilta, sisätautialoilta ja työterveyshuollosta yli 60 %.
- Nykyinen erikoislääkärimäärä vastaa sidosryhmäkyselyn perusteella väestön ja palvelujärjestelmän tarpeita parhaiten TAYS-alueella ja heikoimmin OYS-alueella. Yli 60 % vastanneista erikoislääkäreistä ja 80 % erikoishammaslääkäreistä arvioi, että oman alan lääkärimäärä ei vastaa palvelutarvetta. Noin 30 % vastaajista arvioi kuitenkin oman yksikön tilanteen hyväksi ja 10–20 % kohtalaiseksi.
- Yli 90 % kyselyvastaajista arvioi erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärimäärässä olevan tällä hetkellä sekä alueellista (pääkaupunkiseutu ja muu Suomi) että yliopisto- ja keskussairaaloitten välistä epätasapainoa.
- Erikoisalojen edustajien näkemyksen mukaan v. 2035 erikoislääkäritarve on noin 16 200 erikoislääkäreitä (128 % suhteessa nykymäärään) eli kasvua tarvittaisiin lähes 2 %/vuosi. Väestön ikääntyminen ja lääkäreiden osa-aikatyön yleistyminen nähdään tärkeimmiksi lääkäritarvetta kasvattaviksi tekijöiksi. Alakohtaiset arviot vaihtelevat pääosin 115–140 % välillä.
- Erikoishammaslääkäritarpeeksi alojen edustajat arvioivat v. 2035 noin 1 100 erikoishammaslääkäreitä (160 % suhteessa nykymäärään).

Asiantuntijatyöryhmän linjaukset:

1. Asiantuntijatyöryhmän arvio koulutustarpeesta v. 2027–35 on noin 790 erikoislääkäreitä ja noin 50 erikoishammaslääkäreitä vuosittain. Nykyinen lääkäreiden ja hammaslääkäreiden peruskoulutus (sisäänotto n. 800 ja 185), lisättyä ulkomailla opiskelevilla, riittää tähän tavoitteeseen.
2. Yliopistojen ja palvelujärjestelmän tulee sitoutua koulutusmäärien säätelyyn. Monien alojen erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärimäärä vähenee jo nyt ja potilaiden hoito on vaarantumassa. Haku- ja valintamenettely on tärkein ohjaustyökalu, mutta myös erikoisalojen näkyvyyteen perusopinnoissa, uraohjaukseen ja alan vetovoimaan työmarkkinoilla pitää vastuullisten tahojen löytää keinoja.
3. Alueellista epätasapainoa tulee pyrkiä tasapainottamaan koulutusmäärien ohjauksella ja keskussairaaloitten koulutusvastuuta ja -mahdollisuuksia lisäämällä.
4. Erikoisalot, joilla koulutusta tulee nykyisestä lisätä: kaikki psykiatrian alat, kaikki diagnostiset alat, sisätaudit ja sisätautialat (pl. kardiologia), akuuttilääketiede, anestesiologia, fysioterapia, keuhkosairaudet, neurologia ja yleislääketiede.
5. Alat, joilla erikoishammaslääkärikoulutusta tulee lisätä: Kariologia ja endodontia, lasten hammashoito, parodontologia, oikomishoito ja terveydenhuolto.

6. Ulkomailla laillistetuksi lääkäriksi opiskelevat suomalaiset tarvitaan erikoislääkärikoulutustarpeeseen vastaamiseksi. Suomessa on myös merkittävä määrä erikoishammaslääkäriksi erikoistuvia ulkomaalaisia hammaslääkäreitä.
7. Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkäritarve kasvaa tulevaisuudessa mm. lääketieteen kehityksen, väestön ikääntymisen, lääkäreiden yleistyvän osa-aikatyön ja työaikalain tuomien muutosten vuoksi. Lääkäreistä on tällä hetkellä monilla aloilla pulaa erityisesti keskussairaaloissa ja perusterveydenhuollossa, mutta myös yliopistosairaaloissa. Eri tasoisen päivitysvalmiuden ylläpitäminen edellyttää riittävää lääkärimäärää kaikissa sairaaloissa.
8. Alueellista lääkäripulaa tai rekrytointivaikeuksia ei kuitenkaan pystytä ratkaisemaan pelkästään koulutusta lisäämällä, vaan keinot tulee etsiä laaja-alaisesti. Ammattilaisten tulee keskittyä koulutustaan vastaavana työhön ja avustavaa henkilökuntaa tulee lisätä. Koulutusta voidaan hajauttaa ja osaamista jakaa alueiden välillä.
9. Onko lääkäritarve 2030–40 edelleen kasvava? Lisääkö kasvava lääkärimäärä terveyshyötyä? Riittääkö terveydenhuollon rahoitus? Lääkäreiden ja hammaslääkäreiden peruskoulutuksen tarve tulee arvioida jatkuvana prosessina yhteistyössä OKM:n, STM:n ja yliopistojen kanssa.

Toimenpiteet:

Laaja koulutustarvearvio 5 vuoden välein (ensimmäinen v. 2022)

Arviointimenetelmien kehittäminen

Koulutustarpeen arvion päivitys vuosittain helmi-maaliskuussa à ehdotus opinto-oikeuspaikoista haku- ja valintamenettelyyn

5.2 Erikoislääkäreiden ja erikoishammaslääkäreiden koulutusmäärien ohjaus

5.2.1 Opinto-oikeuden haku- ja valintamenettely

Opinto-oikeuden haku- ja valintamenettelyn kehittäminen oli yksi STM:n alaisen koordinaatiojaoston toimenpideohjelman 2017–2019 linjaamista erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen kehittämistoimenpiteistä. Sen tavoite oli yhtenäinen, avoin, tasapuolinen ja oikeudenmukainen haku- ja valintaprosessi sekä erikoisalojen koulutusmäärien ohjaus vastaamaan väestön ja palvelujärjestelmän tarpeita.

Yliopistojen yhteistyössä suunnitteleman valintakäytännön mukainen kaikkien alojen haun ensimmäinen kierros toteutettiin v. 2019–20. Haku on ollut kahdesti vuodessa, helmikuussa ja syyskuussa. Hakua varten yliopistot ovat yhdessä määritelleet kaikkien erikoisalojen yhteiset valintaperusteet ja haun käytännöt. Mahdollisuus saada opinto-oikeus ilmoittautumalla yliopistoon päättyi 31.12.2018, kun haku- ja valintamenettely otettiin käyttöön. Työhaussa aiempi ilmoittautumiseen perustuva opinto-oikeus ja valintamenettelyn kautta saatu opinto-oikeus ovat samanarvoisia. Valintamenettely on osa koulutusväyläajattelua; se mahdollistaa erikoistumista suunnittelevan lääkärin ja hammaslääkärin tutustumisen alaan ja vastuuhenkilöt tutustuvat hakijaan.

Yliopistot ovat keränneet tilastotietoa ja palautetta ensimmäisistä hakukierroksista ja arvioineet haun kehittämiskohteita. Merkittävimmiksi kehittämistarpeiksi todettiin ohjausvaikutuksen tehostaminen (monilla aloilla yli 50 % haettavina olleista paikoista on jäänyt täyttämättä), hakuprosessin keventäminen ja haastattelun kehittäminen.

Hakukertoja päätettiin vähentää 2021 syksystä alkaen yhteen (syyskuu) ja ottaa käyttöön ns. lisähaku (helmikuu), jossa varsinaisella hakukierroksella auki jääneet paikat tulevat uudelleen haettavaksi. Lisähakuun saavat osallistua myös uudet hakijat. Yleislääketieteen ja työterveyshuollon haku on edelleen kahdesti vuodessa.

Yliopistojen tiedekuntaneuvostot päättävät opinto-oikeuden hakupaikkojen määrän syksyn hakua varten kesäkuussa. Hakupaikkojen määrittäminen edellyttää vuosittain erikoisalojen koulutustarpeen alueellista ja valtakunnallista arviointia/päivitystä ja olemassa olevien opinto-oikeuksien huomioimista. Haun ohjausvaikutuksen toteutuminen edellyttää kaikkien yliopistojen ja suosittujen erikoisalojen sitoutumista hakupaikkojen määrän säätelyyn.

Toimenpiteet:

Koordinaatiojaosto ohjaa koulutusmääriä yhteistyössä yliopistojen ja palelujärjestelmän kanssa. Seurataan eri ohjausmekanismien vaikutusta hakijamääriin ja koulutettavien alueelliseen sijoittumiseen. Lisäksi kokeillaan erilaisia interventioita (esim. urahjauksen kehittäminen)

Haku- ja valintamenettelyä kehitetään; tehdään ulkopuolinen arviointi vaikuttavuuden, riittävyyden ja prosessien kehittämisen näkökulmasta

5.2.2 Uravalinnan ohjaus

Uravalinnan ohjauksen kehittäminen oli mukana jo edellisessä toimenpideohjelmassa. Sen rakentaminen on tärkeää, jotta palvelujärjestelmän työvoimatarvetarve ja nuorten, valmistumassa olevien tai juuri valmistuneiden lääkäreiden ja hammaslääkäreiden oma kiinnostus kohtaisivat. Peruskoulutuksen aikana opiskelijan tulee saada mahdollisimman hyvä ja laaja kuva eri erikoisaloista – myös pienemmistä ja ”harvinaisemmista” aloista. Erikoisalojen esittelyä voidaan peruskoulutusvaiheessa toteuttaa eri toimijoiden yhteistyönä seminaarien (esim. ”Valmistuminen” – seminaari Tampereen yliopistossa) ja info-iltojen avulla.

Opiskeluaikaisilla kokemuksilla on tutkitusti suuri merkitys erikoisalavalinnassa, joten ammuenssuureihin sekä kesätöissä ja harjoitteluissa saatavaan ohjaukseen tulee erityisesti panostaa. Vahvistettavien alojen ”imagon” rakentamiseen alan erikoislääkäreiden ja erikoishammaslääkäreiden esimerkillä ja myönteisiin kokemuksiin esimerkiksi työskentelyolosuhteista tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Turun yliopistossa käynnistyy syksyllä 2022 kuudennen vuoden opiskelijoille suunnattu valinnainen opintojakso ”Minustako erikoislääkäri? Lääkärin urasuunnittelu” 1op laajuisena. Opintojakson tarkoituksena on lisätä valmistuvien lääketieteen opiskelijoiden tietoisuutta eri lääketieteen erikoisaloista. Opiskelija saa myös valmiuksia tunnistaa omia vahvuuksiaan ja osaamistaan sekä kirjoittaa motivaatiokirjeen, jota voi halutessaan myöhemmin hyödyntää erikoislääkärikoulutukseen hakiessaan. Opinnot sisältävät mm. erikoisalalähettilästapaamisia ja työpajatyöskentelyä.

Uraohjauksen palveluita tulee olla käytettävissä myös lääkäiksi valmistumisen jälkeen. Erittäisesti palveluita tarvitsevat ne erikoistumiskoulutukseen hakevat lääkärit ja hammaslääkärit, jotka eivät toistuvista yrityksistä huolimatta pääse haluamalleen alalle tai joiden koejakso hylätään.

Toimenpiteet:

Uraohjausta kehitetään Turun yliopiston pilotin pohjalta ja laajennetaan kaikkiin yliopistoihin peruskoulutusvaiheessa

Omaa erikoisalaa etsivien lääkäreiden ja hammaslääkäreiden uraohjausta kehitetään

5.2.3 Peruskoulutuksen opiskelijavalinta

Yliopistojen vuosina 2018–20 toteuttaman opiskelijavalintauudistuksen myötä lääketieteellisillä aloilla 51 % aloituspaikoista varattiin suoraan ylioppilastodistuksella hakeville. Lääketieteen alan valintakoe perustuu lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti biologian, fysiikan ja kemian pakollisiin kursseihin ja valtakunnallisiin syventäviin kursseihin, valintakokeessa jaettavaan aineistoon sekä mahdolliseen ennakkomateriaaliin. Valintakokeen materiaali ei siis enää painota ihmisen biologiaa, kuten aiempien vuosien valintakoekirjat.

Uudistuksen väliraportin mukaan vuosina 2018–2020 lääketieteen hakemusosuudet ovat jopa kaksinkertaistuneet aiempaan verrattuna. Aiempaa suurempi osa kaikkien lääketieteellisten hakijoista on kotoisin pääkaupunkiseudulta. Uudistus on herättänyt huolen siitä, onko hakijan motivaatio juuri lääketieteen alalle vai lähdetäänkö lääketieteelliseen pääsyä vain kokeilemaan hyvällä todistuksella ja tämän myötä opintojen keskeytysprosentti mahdollisesti nousisi. Sitoutuvatko pääkaupunkiseudulta kotoisin olevat opiskelijat tulevaisuudessa lääkärin työhön muilla alueilla?

Opiskelijavalintauudistuksen vaikutuksista on tulossa lähivuosina useampia selvityksiä niin yliopistojen kuin opetus- ja kulttuuriministeriön toimesta ja niiden perusteella hakuikäytäntöjä kehitetään. Lääkäri- ja hammaslääkärikoulutukseen tulisi valita eri tavoin lahjakkaita opiskelijoita erilaisista taustoista, jotta eri aloille hakeutuminen ja lääkärin sekä hammaslääkärin alueellinen sijoittuminen olisi tasapainoista.

Toimenpiteet:

Opiskelijavalintauudistuksen vaikutukset huomioidaan ja niihin pyritään vaikuttamaan sekä seurataan mahdollisia muutoksia myös erikoistumiskoulutuksen näkökulmasta

Tehdään kohdennettuja selvityksiä opiskelijavalinnan vaikutuksista erikoisalavalintoihin

5.2.4 Ulkomailta koulutetut lääkärit

Ulkomailla lääkärin tutkintoa suorittaa KELAn tilastojen (opintotukea saavat) mukaan vuosittain jo liki 1 200 suomalaista. Suosituin opiskelumaa on ollut Latvia (noin 360 opiskelijaa viime vuosina). Toiseksi eniten opiskelee Ruotsissa, jonka suosio näyttää laskeneen

noin 200:n opiskelijaan. Romaniassa opiskelee noin 185 ja Virossa noin 115 suomalaista. Kyselyjen perusteella noin 60–80 prosenttia opiskelijoista aikoo palata opintojen jälkeen Suomeen töihin ja erikoistumaan. Ulkomailla hammaslääkärin tutkintoa suorittaa KELAn tilastojen mukaan yli 120 suomalaista. Suosituin opiskelumaa on viime vuosina ollut lääkärikoulutuksen tapaan Ruotsi, seuraavaksi suosituimmat Latvia, Romania ja Espanja.

Ulkomailla opiskelevia suomalaisia tulee jo opiskeluaikana informoida erikoistumisvalinnoista Suomessa ja esimerkiksi vahvistettavista aloista, joilla työllisyysnäkymät Suomessa ovat hyvät. Opiskeluaikaiset amanuenssuurit ja kesätyökokemukset Suomessa ovat ensiarvoisen tärkeitä myös tulevan erikoisalavalinnan kannalta, ja senioritukeen sekä positiivisen kokemuksen saamiseen tulee panostaa ulkomailla opiskelevien osalta vähintään yhtä paljon kuin Suomessa opiskelevien osalta.

EU/ETA-valtioiden ulkopuolella tutkinnon suorittaneiden laillistamisprosessia tulee sujuvoittaa, jotta lääkärit ja hammaslääkärit saadaan koulutustaan vastaavaan työhön ja edelleen erikoistumaan. Laillistamisprosessiin kuuluvaa harjoittelujaksoa voisi kannustaa tekemään juuri vahvistettavilla aloilla. Erikoisaloista ja niiden työllisyysnäköystä tulee informoida esimerkiksi lääkärin laillistamiskokeeseen valmistavassa koulutuksessa.

Toimenpiteet:

Koordinaatiojaosto seuraa ja kerää tietoa ulkomailla valmistuvien lääkärin ja hammaslääkärin määrästä sekä sijoittumisesta palvelujärjestelmään

6 Koulutuksen rahoitus

6.1 Koulutuskorvausten selvitystyö

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 1.10.2021 kolme selvityshenkilöä selvittämään lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksesta maksettavien terveydenhuoltolain mukaisten koulutuskorvausten laskennallisia perusteita sekä kohdentamista. Selvitystyö valmistui 31.5.2022. Raportti julkaistiin Valtioneuvoston julkaisuarkistossa <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9880-3>. Selvitystyössä on kuvattu yksityiskohtaisesti valtion maksaman koulutuskorvauksen laskennalliset perusteet ja maksukäytännöt sekä esitetty erilaisia malleja korvauskäytäntöjen kehittämiseksi ja arvio niiden vaikutuksia.

6.1.1 Malleja korvauskäytäntöjen kehittämiseksi

1. Raha seuraa koulutettavaa.
2. Kaikille tuleville hyvinvointialueille sama laskutapa valmistuneiden erikoislääkäreiden ja erikoishammaslääkäreiden määrän mukaan.
3. Yliopistoihin perustetaan pedagogis-audioivat yksiköt.
4. Kouluttajille korvaus ja koulutettaville koulutusrahaa suoraan.
5. Vahvistettavien alojen kohdalla mahdollinen pilottikokeilu kohdennettuna koulutusrahoituksena.

Taulukko 1. Koulutuskorvausten ongelmat ja miten erilaiset mallit ratkaisisivat niitä.

	Rahoitus liian pieni	Korvauksen käytön läpinä- kymättömyys. Määrittely ja raportointi ra- han käytöstä epäselvää	Korvausten haku moni- mutkaista	AVlen rooli: eivät tiedä millä tahoilla on koulutusoi- keus tai kuin- ka kauan kou- lutettava on ollut erikois- tumassa	SHP:n kannal- ta koulutusra- ha pitää bud- jetoida ennen kuin tiede- tään mitä saa- daan	EU/ETA- maiden ulko- puolelta tule- vien ongel- mat	Yksityis- sektori ei saa korva- usta
Raha seuraa koulu- tettavaa – kk kor- vaus kaikille + säh- köinen seurantajär- jestelmä	0	+	-	+–	-	0	0
Kaikille hyvinvointi- alueille viimeisen 3 v valmistuneiden pe- rusteella	0	-	+	0	-	0	-
Kouluttajille kor- vaus ja koulutetta- ville koulutusrahaa suoraan	0	+	-		+	+	-
YO pedagogis-audi- toivana yksikkönä – YO tekee koulutus- sopimukset palvelu- järjestelmän toimi- paikkojen kanssa + sähköinen seuranta- järjestelmä	-	+	+	+	0	+	+

6.1.2 Selvityshenkilöiden antamat suositukset

- Koulutuskorvausten tasoa tulee vähitellen nostaa vastaamaan koulutuksen todellisia kustannuksia. Koulutuksen kustannuksia on haasteellista arvioida, mutta varovastikin arvioiden koulutuskorvaus on alle 40 % koulutuksen todellisista kustannuksista yliopistosairaaloissa, muissa terveydenhuollon toimipisteissä todennäköisesti tätäkin vähemmän. Tämäkin on aliarvio, sillä koulutuksen vaateet ja koulutettavien määrä palvelujärjestelmässä ovat kasvaneet merkittävästi viime vuosina.
- Koulutuskorvaukset tulee korvamerkitä erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutukselle, sillä tulevilla hyvinvointialueilla on erittäin suuret säästöpaineeet. Hyvinvointialueet joutuvat toimimaan budjettiraameissaan. Siten myös koulutusrahoitukseen ja sen kohdistamiseen tulee kohdistumaan suuria paineita. Vain kouluttamalla laadukkaasti tulevat erikoislääkärit ja erikoishammaslääkärit voimme taata terveydenhuoltojärjestelmämme tehokkuuden ja potilasturvallisuuden.
- Tarvitaan sähköinen seurantajärjestelmä jatkokoulutuksessa olevien lääkäreiden ja hammaslääkäreiden koulutusjaksojen seurantaan. Seurantajärjestelmällä pitää voida reaaliaikaisesti seurata koulutuspaikkakohtaisesti jatkokoulutettavan lääkärin koulutusjaksojen pituutta, poissaolopäiviä ja myös kokonaisjakson pituutta. Sähköinen järjestelmä olisi reaaliaikaisesti koulutettavan nähtävissä sekä samanaikaisesti käytettävissä palvelujärjestelmässä koulutettavan koulutuspaikassa, yliopistolla ja aluehallintovirastoissa. Sähköinen seurantajärjestelmä ehkäisee koulutuskorvausten epätarkoituksenmukaisen käytön ja kannustaa erikoislääkäreitä valmistumaan määrääjassa. Sähköinen seurantajärjestelmä mahdollistaisi myös korvausten kohdentamisen niille toimipaikoille, jotka kouluttavat lääkäreitä. Koulutuskorvausten kohdentaminen koulutusta aktiivisesti järjestäville ja kehittäville tahoille on tärkeää, koska toimipaikkojen laadukas koulutus on ensiarvoista erikoislääkäreiden osaamisen vahvistamiseksi. Koulutuskorvausta voidaan näin käyttää palkitsemiseen. Sähköinen seurantajärjestelmä säästäisi suuren määrän henkilötyötä aluehallintovirastoilta, palvelujärjestelmästä ja yliopistoilta sekä koulutettavilta. Siten sähköiseen seurantajärjestelmään investoitu raha tulisi nopeasti takaisin.
- Yliopistojen roolin ja vastuiden takia niiden saamaa korvausta tulee nostaa. Samalla niille tulee vastuuttaa koko palvelujärjestelmän erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikouluttajien ja lähiohjaajien pedagoginen koulutus sekä koulutuspaikkojen koulutuksen laadun varmistus säännöllisin visitoinnein/auditoinnein. Yliopisto tekee sopimukset koulutuspaikkojen kanssa ja siten määrittelee, mitkä toimipaikat voivat toimia koulutuspaikkoina ja ketkä ovat nimettyjä kouluttajia tai lähikouluttajia. Yliopisto voi myös ohjata toimipaikkoja koulutuskorvauksen saamisen säännöissä ja käytössä (esim. EU-/ETA-valtioiden

ulkopuolella koulutetun lääkärin toimipaikkaan tuoma koulutuskorvaus) ja sisällyttää sopimukseen korvaukset kouluttajille/ lähiohjaajille sekä koulutettavien saaman minimimäärän toimipaikan sisäistä ja ulkoista koulutusta. Yliopisto voisi myös tehdä tarvittaessa sopimuksia yksityissektorin koulutuspaikkojen kanssa, mikäli nämä osoittavat kouluttavansa laadukkaasti.

- AVI:n/STM:n tulee ohjeistaa koulutuskorvausta saavat toimipaikat siten, että niiden tulee läpinäkyvästi raportoida koulutuskorvausten käytöstään. Toimipaikan tulee osoittaa, että koulutuskorvaus käytetään aidosti koulutukseen – erityisesti suoriin kustannuksiin menevä korvaus tulee raportoida.
- Koulutuskorvauksen maksu tulee yksinkertaistaa. On kuitenkin huomattava, että jos raha jaetaan yksinkertaisesti valmistuneiden lääkäreiden/hammaslääkäreiden määrän perusteella hyvinvointialueiden jaettavaksi, on suuri riski, ettei koulutuskorvaus mene niille toimipaikoille, jotka eniten kouluttavat ja aidosti kehittävät koulutusta. Valmistuneiden lääkäreiden/hammaslääkäreiden määrän perusteella jaettava koulutuskorvaus on siinäkin mielessä ongelmallinen, että lääkäri/hammaslääkäri valmistuu yleensä yliopistollisen keskussairaalahakson päätteeksi ja siten helposti kaikki korvaukset menisivät yliopistosairaaloille. Tämän vuoksi sähköinen seurantajärjestelmä koulutettavien koulutusjaksoista olisi ensiarvoisen tärkeää ja toisi oikeudenmukaisuutta korvausten jakamiseen. Sähköisellä seurantajärjestelmällä voitaisiin reaaliaikaisesti seurata koulutettavien koulutuspaikkoja ja kohdentaa korvaus niihin.
- Vahvistettavien alojen pilottikoulutusraha. Esimerkiksi erikoishammaslääkärikoulutuksen tukemiseksi voitaisiin tukea koulutusväyliä perustamalla keskussairaaloihin sekä erikoistuvan hammaslääkärin että kouluttajina toimivien erikoishammaslääkärien vakansseja. Tämä tukisi sekä palvelujärjestelmää että erikoistumiskoulutusta. Muutamille valituille vahvistettaville aloille tai vahvistettaville alueille voitaisiin kohdentaa pilottina koulutusrahoitusta esim. viiden vuoden ajan, jonka jälkeen tulisi tarkkaan arvioida, onko koulutusrahoitus tuottanut alalle/alueelle lisää erikoistuvia lääkäreitä ja hammaslääkäreitä.

6.2 Koulutuskorvausten laajentaminen

Toimenpideohjelmakaudella selvitetään yksityisellä ja kolmannella sektorilla tapahtuvan YEK- ja erikoistumiskoulutuksen laajentamisen mahdollisuudet. Samalla selvitetään vastaavat valtion koulutuskorvausten käytön laajentamisen mahdollisuudet. Tavoitteena on hyödyntää entistä paremmin koko palvelujärjestelmän osalta laatukriteerit täyttävä koulutuskapasiteetti ja varmistaa valtakunnallisesti yhtenäiset käytännöt.

Toimenpiteet:

Nostetaan koulutuskorvausten taso vastaamaan todellisia kustannuksia

Luodaan sähköinen seurantajärjestelmä koulutuskorvausten maksun yksinkertaistamiseen, selvitetään ELSA-järjestelmän hyödyntämistä tähän tarkoitukseen

Pilotoidaan koulutuskorvausten kohdentamista tietyille vahvistettavalle/vahvistettaville aloille määräajaksi ja selvitetään vaikuttavuus

Selvitetään yksityisellä ja kolmannella sektorilla tapahtuvan YEK- ja erikoistumiskoulutuksen laajentamisen mahdollisuudet

7 Lainsäädäntö ja sen muutostarpeet

7.1 Asetus erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksesta sekä yleislääketieteen erityiskoulutuksesta

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksesta sekä yleislääketieteen erityiskoulutuksesta (56/2015) säädetään lääketieteen tai hammaslääketieteen ylempiä korkeakoulututkintoja antavissa yliopistoissa suoritettava erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksesta sekä yleislääketieteen erityiskoulutuksesta, jotka ovat yliopistojen ammatillista jatkokoulutusta. Asetuksessa säädetään erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen sekä yleislääketieteen erityiskoulutuksen tavoitteista, koulutusohjelmista, opintojen rakenteesta ja koulutuksen suorittamisesta sekä siitä, missä yliopistoissa erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutusta annetaan.

Vuoden 2020 asetusmuutoksen (55/2020) tavoitteena on ollut parantaa yliopistojen roolia erikoistumiskoulutuksen kehittäjänä ja sovittaa säännökset vastaamaan uudistuvaa koulutusta. Muutosten myötä erikoistumiskoulutuksen pituudesta säädetään ainoastaan vähimmäispituuden osalta. Erikoislääkärikoulutuksen vähimmäispituus on viisi vuotta ja erikoishammaslääkärikoulutuksen vähimmäispituus on kolme vuotta, poikkeuksena suu- ja leukakirurgian koulutusohjelma, jonka pituus on vähintään viisi vuotta. Yliopistot voivat määrittellä vähimmäispituuden puitteissa kunkin erikoistumiskoulutusohjelman pituuden. Erikoistumiskoulutuksessa on siirrytty osaamisperustaiseen koulutukseen, jossa osaamistavoitteet määrittävät koulutuksen sisältöä, rakennetta ja osaamisen arviointia.

Asetusmuutoksen myötä valtakunnallinen erikoisalakohtainen kuulustelu ei ole enää erikoislääkäri- tai erikoishammaslääkärikoulutuksen suorittamisen ehdoton edellytys, vaan yliopistoilla on erikoisalakohtaisesti mahdollisuus käyttää myös muita osaamisen arvioinnin menettelytapoja. Lisäksi vaatimuksesta, että erikoislääkärikoulutuksen koulutusajasta vähintään puolet tulisi suorittaa yliopistollisen sairaalan ulkopuolella, on luovuttu. Samalla luovuttiin yliopiston mahdollisuudesta myöntää erikoisalakohtaisia poikkeuksia yliopistollisen sairaalan ulkopuolella suoritettavan koulutuksen kestoa koskevasta vaatimuksesta.

Voimassa olevan asetuksen mukaan koulutuksesta vähintään yhdeksän kuukautta tulee suorittaa terveyskeskuksessa. Muualla kuin yliopistosairaalassa tapahtuvan koulutuksen pituuden tulee olla yhdeksän kuukauden terveyskeskuspalvelun lisäksi vähintään yksi vuosi, lukuun ottamatta asetuksessa mainittuja koulutusohjelmia. Yliopistollisessa

sairaalassa tapahtuvan koulutuksen pituuden tulee olla vähintään yksi vuosi lukuun ottamatta liikuntalääketieteen, terveydenhuollon, työterveyshuollon ja yleislääketieteen koulutusohjelmia.

Ennen erikoishammaslääkärikoulutuksen aloittamista hammaslääkäriin tulee työskennellä vähintään kaksi vuotta päätoimisesti hammaslääkäriin kliinisissä tehtävissä. Asetuksen mukaan koulutusajasta vähintään yhdeksän kuukautta tulee suorittaa terveyskeskuksessa. Käytännön koulutusta tulee lisäksi suorittaa soveltuvin osin erikoissairaanhoidon palveluissa yliopistosairaalassa tai muussa yliopiston määrittelemässä erikoissairaanhoidon yksikössä.

Yleislääketieteen erityiskoulutus perustuu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin ammattipätevyyden tunnustamisesta (2005/36/EY) ja sen 28 artiklaan. Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksesta sekä yleislääketieteen erityiskoulutuksesta annetun asetuksen muutoksella täsmennettiin yleislääketieteen erityiskoulutukseen pääsemisen ehtoja. Voimassa olevan asetuksen mukaan yliopisto voi ottaa yleislääketieteen erityiskoulutukseen henkilön, joka on suorittanut Suomessa lääketieteen lisensiaatin tutkinnon tai vastaavan koulutuksen ulkomailla ja jolle Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto on myöntänyt toistaiseksi voimassa olevan oikeuden harjoittaa lääkärin ammattia Suomessa tai oikeuden harjoittaa kyseistä ammattia Suomessa määräaikaisesti terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) 6 a §:n mukaisesti.

Toimenpiteet:

Erikoislääkärikoulutukseen valittavalta lääkäriltä vaaditaan B2-kielitaitotasoa suomen kielessä. Selvitetään yliopistojen mahdollisuudet tehdä päätös autonomiansa puitteissa tai tarvittavat säädösmuutokset

7.2 Ammattipätevyysdirektiivi

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi ammattipätevyyden tunnustamisesta (2005/36/EY ja 2013/55/EY, jäljempänä ammattipätevyysdirektiivi) sääntelee toisessa jäsenvaltiossa hankitun ammattipätevyyden tunnustamista jäsenvaltiossa. Ammattipätevyysdirektiiviä sovelletaan jäsenvaltion kansalaisiin, jotka haluavat harjoittaa säänneltyä ammattia muussa jäsenvaltiossa kuin siinä, jossa he ovat hankkineet ammattipätevyytensä. Ammattipätevyysdirektiivi sisältää koulutuksen vähimmäisvaatimusten yhteensovittamiseen perustuvan tunnustamisjärjestelmän, joka velvoittaa jäsenvaltioita

automaattisesti tunnustamaan ammattihenkilöiden ammattipätevyysdirektiivin liitteen V mukaiset, muodollista pätevyyttä osoittavat asiakirjat, jotka antavat oikeuden ryhtyä harjoittamaan ammattitoimintaa muun muassa lääkärinä, hammaslääkärinä, erikoislääkärinä ja erikoishammaslääkärinä. Ammattipätevyysdirektiivi sisältää näiden ammattien koulutuksen sisältöä ja kestoja koskevat vähimmäisvaatimukset, jotka ovat edellytyksenä ammattipätevyden automaattiselle tunnustamiselle.

Muodollista pätevyyttä osoittava asiakirja osoittaa, että ammattihenkilöllä on kyseisen ammatin vaatimat tiedot, taidot ja pätevyys. Jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että niiden alueella suoritettut koulutukset täyttävät direktiivin asettamat vähimmäisvaatimukset keston, tason ja laadun osalta sekä varmistettava, että ammattihenkilöillä on mahdollisuus ammatilliseen kehittymiseen voidakseen harjoittaa ammattiaan turvallisesti ja tehokkaasti.

Ammattipätevyysdirektiivin liitteessä V luetellaan lisäksi lääketieteen erikoisalojen nimikkeet, jotka vastaavat kyseisen erikoisalan osalta nimikkeitä, jotka ovat käytössä eri jäsenvaltioissa ja joista on osoituksena liitteen mukaisten toimivaltaisten viranomaisten tai elinten antamat erikoislääkärin muodollista pätevyyttä osoittavat asiakirjat. Vastaavasti liitteessä luetellaan erikoishammaslääkärin koulutuksesta annettavat asiakirjat eri jäsenvaltioiden osalta sekä erikoisalojen nimikkeet.

7.3 Lainsäädäntö koulutuskorvauksista

Terveyslainsäädännön (1326/2010) 59, 59 a ja 60 §:ssä säädetään valtion varoin maksettavista korvauksista yliopistolliselle sairaalalle, yliopistolle sekä muulle terveydenhuollon toimintayksikölle lääkärin ja hammaslääkärin perus- ja erikoistumiskoulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin (EVO-korvaukset). Terveyslainsäädännön 63 §:ssä säädetään koulutuskorvauksen maksamisesta. Suoritettavan korvauksen suuruudesta ja maksamisen muista perusteista säädetään sosiaali- ja terveysministeriön vuosittain annettavalla asetuksella. Lisäksi Työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun lain (159/1978) perusteella sosiaali- ja terveysministeriö korvaa työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen kustannuksia vuosittain annettavalla asetuksella.

Yliopistolliselle sairaalalle peruskoulutuksen korvaus lasketaan lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksen aloittaneiden opiskelijoiden lukumäärän ja suoritettujen tutkintojen lukumäärän keskiarvon perusteella. Erikoistumiskoulutuksen korvaus perustuu suoritettujen koulutusten lukumäärään ja koulutuksesta määrättyyn korvaukseen, lukuun ottamatta terveydenhuollon erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutusta, liikuntalääketieteen, työterveyshuollon ja yleislääketieteen erikoislääkärin koulutusta, joista voidaan suorittaa korvausta toteutuneiden koulutuskuukausien perusteella.

Muulle terveydenhuollon toimintayksikölle kuin yliopistolliselle sairaalalle korvataan kustannukset peruskoulutuksen osalta asianomaiselle julkiselle palvelun tuottajalle tai terveydenhuoltolain 66 §:n 3 momentin nojalla säädetyille palvelujen tuottajalle. Erikoislääkäri- tai erikoishammaslääkärikoulutuksen osalta korvataan koulutuksesta aiheutuvia kustannuksia toteutuneiden koulutuskuukausien perusteella. Valtion korvausta suoritetaan myös yleislääketieteen erityiskoulutuksesta, hammaslääkärin peruskoulutukseen sisältyvästä syventävästä käytännön harjoittelusta, laillistetun hammaslääkärin käytännön palvelusta sekä terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun asetuksen (564/1994) 14 §:ssä tarkoitetusta palvelusta. Yliopistojen korvaus erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksesta perustuu puolestaan koulutuksen suorittaneiden lääkärin ja hammaslääkärin lukumäärään ja koulutuksesta määrättyyn korvaukseen.

7.4 Erikoishammaslääkärikoulutuksen kehittämistarpeet ja lainsäädäntömuutokset

Erikoishammaslääkärikoulutuksessa on tunnistettu tarve selvittää koulutuksen mahdollista uudistamista lainsäädännön näkökulmasta.

Hammaslääketieteen erikoistumisaloja on viisi (<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20200055>):

1. Hampaiston oikomishoito
2. Suu- ja leukakirurgia
3. Terveydenhuolto
4. Kliininen hammashoito, jossa on neljä eri painotusalaa:
  - Kariologia ja endodontia
  - Lasten hammashoito
  - Parodontologia
  - Protetiikka ja purentafysiologia
5. Hammaslääketieteellinen diagnostiikka, jossa on kolme eri painotusalaa:
  - Suurradiologia
  - Suupatologia
  - Suun mikrobiologia

Hammaslääketieteen erikoisalamäärä vaihtelee Euroopan maissa. Tämä selittyy erilaisilla suun terveydenhuollon järjestämistavoilla. Ortodontia (hampaiston oikomishoito) ja suukirurgia ovat Euroopan yleisimmät hammaslääketieteen erikoisalajat ja ne on määritelty myös EU-direktiiveissä. Parodontologia ja lasten hammashoito ovat myös laajasti hyväksytyjä spesialiteetteja.

Erikoisalojen sisälle sijoitetut painotusalat ovat suomalainen erikoisuus kansainvälisestä näkökulmasta. Monissa EU-maissa painotusalat ovat itsenäisiä erikoisaloja. Osaamisprofiiltaan toisistaan poikkeavien painotusalojen yhdistäminen saman erikoisalanimikkeen alle aiheuttaa ongelmia sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmässä esim. erikoishammaslääkärivakanssien ja erikoistumisväylien luomisessa ja on täten mahdollisesti haitannut koulutuksen lisäämistä. Yliopistoissa nämä painotusalat ovat pääsääntöisesti omia oppiaineitaan, joilla on myös erikoishammaslääkäriskoulutuksessa omat erikoisalan vastuuhenkilöt. Erikoishammaslääkäriskoulutuksen opinto-oikeudet myönnetään painotusalojen perusteella, jolloin myös koulutusvakanssit olisi selkeintä räättelöidä niiden mukaisina. Vakuutusyhtiöt ja Kela mieltävät jo nyt osan painotusaloista itsenäisiksi erikoisaloikseen.

Tulevaisuudessa erikoishammaslääkäripalvelujen kysyntä kasvaa, kun väestö ikääntyy ja hampaattomuus alkaa olla harvinaista. Hammaslääkärin hoitoon tulee yhä enemmän vaikeasti yleissairaita potilaita, mikä vaatii erikoisosaamista. Uudeksi hammaslääketieteen erikoisalaksi on esitetty Ruotsin mallin mukaisesti suulääketiedettä, jossa paneuduttaisiin muun muassa yleissairauksiin tai niiden hoitoon liittyvien suun ja leukojen alueen sairauksien, muutosten sekä tilojen diagnostiikkaan ja ei-kirurgiseen hoitoon.

Laissa terveydenhuollon ammattihenkilöistä (<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940559>) todetaan, että yliopisto voi ottaa erikoishammaslääkäriskoulutusta suorittamaan henkilön, joka on saanut oikeuden harjoittaa Suomessa hammaslääkärin ammattia laillistettuna ammattihenkilönä ja joka on työskennellyt päätoimisesti hammaslääkärin kliinisissä tehtävissä vähintään kaksi vuotta. Kahden vuoden vaatimusta on pidetty tärkeänä; tuona aikana on mahdollista kartuttaa kliinisiä taitoja ennen erikoistumiskoulutuksen aloittamista koulutuksen sujuvan suorittamisen turvaamiseksi. Vaatimusta kahden vuoden kliinisestä työskentelystä on kuitenkin syytä arvioida, koska erikoistumiskoulutuksen haku- ja valintamenettely on uudistunut ja koulutuksessa ollaan siirtymässä osaamisperustaisuuteen. Vaatimus kahden vuoden kliinisestä työskentelystä viivästyttää joissakin tilanteissa erikoistumiskoulutuksen aloittamista ja on erityisen ongelmallinen niiden hammaslääkärin kohdalla, joilla on este kliiniseen työhön.

Edellä esitettyjen näkökohtien vuoksi on nähty tarve selvittää painotusalojen eriyttäminen omiksi erikoisaloikseen, suulääketieteen erikoisalan mahdollinen perustaminen sekä arvioida uudelleen vaatimusta kahden vuoden kliinisestä työskentelystä ennen erikoistumiskoulutusta.

Koordinaatiojaosto perusti 8.11.2021 selvitystyöryhmän edellä mainittujen uudistusten selvittämiseksi. Työryhmän toimikausi on 15.11.2021–4.3.2023. Työryhmän tehtävänä on esittää ratkaisuvaihtoehtoja ja arvioida vaihtoehtojen vaikutuksia. Työryhmä kuulee työskentelynsä aikana eri sidosryhmiä ja raportoi työstään koordinaatiojaostolle.

Tämän lisäksi selvitystyöryhmä sai tehtäväkseen esittää koordinaatiojaostolle alatyöryhmän perustamista selvittämään mahdollisia muutostarpeita suu- ja leukakirurgian erikoistumiskoulutukseen (kts. kohta 9.3.).

Toimenpiteet:

Selvitetään kliinisen hammashoidon ja hammaslääketieteellisen diagnostiikan painotusalojen eriyttämistä omiksi erikoisaloikseen

Selvitetään suulääketieteen erikoisalan perustamista

Selvitetään suu- ja leukakirurgian erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen koulutuspolut sekä lääketieteen/hammaslääketieteen opintojen valtakunnallinen yhtenäistäminen

Arvioidaan hammaslääkäreiltä kahden vuoden kliinisen työkokemuksen vaatimuksen muutostarvetta ennen erikoistumiskoulutusta

8 Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen rakenteet, sisältö ja laatu

Koulutuksen laatua voidaan tarkastella korkeatasoisena oppimisena sen tasalaatuisuuden ja ajanmukaisuuden mukaan, vastineena koulutukseen käytetyille resursseille, tarkoituksenmukaisuutena suhteessa osaamistavoitteisiin tai koulutuksen/oppimisen aiheuttaman organisatorisen tai yksilöllisen muutoksen perusteella. Koulutuksen laadun näkökulma tulisi siis huomioida kaikissa toimenpideohjelman toimenpiteissä.

Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen sisältö- ja laatuksymysten on katsottu kuuluvan ensisijaisesti yliopistojen vastuulle. Tästä huolimatta myös koordinaatiojaostolla on katsottu olevan oma roolinsa eri toimijoiden yhteisenä foorumina koulutuksen kehittämiseen liittyvissä kysymyksissä. Toisaalta myös palvelujärjestelmällä on oma roolinsa koulutuksen toteutuessa suurelta osin palvelujärjestelmässä. Sisällöltään laadukkaan erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen järjestäminen edellyttää tiivistä yhteistyötä kaikkien näiden toimijoiden kesken.

Koordinaatiojaoituksen edellisen toimenpideohjelman laatuun ja sisältöön liittyviä toimenpiteitä on viety eteenpäin viimeisten vuosien aikana. Yliopistot ovat määrittäneet kullekin erikoisalalle yhteiset valtakunnalliset osaamistavoitteet, sähköinen seurantajärjestelmä on otettu käyttöön kaikilla erikoisaloilla, koulutuksen osaamisperustaisuudesta sekä osaamisen arvioinnista on järjestetty kouluttajakoulutusta ja erikoisaloille on nimetty lähes 200 koulutus- eli kova-lääkäriä.

Tässä uudessa toimenpideohjelmassa painotetaan erityisesti niitä laatuun ja sisältöön liittyviä kohtia, jotka eivät ole aiemman toimenpideohjelman aikana tehokkaasti edenneet. Näitä ovat mm. yliopistojen ja palvelujärjestelmän yhteistyön kehittäminen osaamisperustaisuuden jalkauttamisessa, erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen koulutusväylien luominen sekä koulutuksen systemaattisen laadunarvioinnin kehittäminen.

Toimenpiteet:

Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen laatua arvioidaan valtakunnallisesti

Yliopistojen ja palvelujärjestelmän välistä yhteistyötä lisätään

8.1 Osaamisperustaisuus

Osaamisperustaisen erikoistumiskoulutuksen implementaatio on lähtenyt käyntiin. Konkreettiset, CanMeds-viitekehykseen pohjautuvat osaamistavoitteet määrittävät koulutuksen sisältöä ja osaamista arvioidaan myös käytännön työssä EPA-kokonaisuuksien (entrustable professional activity, alan keskeinen työtehtävä) tai etappien avulla. EU-direktiivi säätelee erikoislääkärikoulutuksen ja suu- ja leukakirurgian erikoishammaslääkärikoulutuksen kestoksi vähintään 5 vuotta ja muun erikoishammaslääkärikoulutuksen kestoksi 3 vuotta, mutta uudistuksen myötä koulutukseen kuluvan ajan sijasta sen kesto määräytyy osaamistavoitteiden saavuttamisen perusteella.

Erikoisalojen valtakunnalliset osaamistavoitteet on määritelty 1.8.2020 julkaistussa, toistaiseksi voimassa olevassa Opinto-oppaassa: https://www.laaketieteelliset.fi/site/files/ammattillinen-jatkokoulutus-dokumentit/Opinto-oppaat/Valtakunnalliset%20opinto-oppaat/EL_Opinto-opas_2020-.pdf.

Erikoishammaslääkärikoulutuksen osalta: <https://www.laaketieteelliset.fi/ammattillinen-jatkokoulutus/opinto-oppaat#erikoishammaslaakarikoulutus-2>

Lähes kaikki erikoisalat ovat luoneet alalleen vähintään 5 EPA:aa, joiden avulla erikoistuva saa ohjaavaa palautetta työskentelystään, osaamisen karttumista seurataan ja se dokumentoidaan. Osaamisen arvioinnin kokonaisuus kuvataan vuosittain päivittyvässä opinto-oppaan Osaamisen arviointi -liitteessä: https://www.laaketieteelliset.fi/site/files/ammattillinen-jatkokoulutus-dokumentit/Opinto-oppaat/Valtakunnalliset%20opinto-oppaat/EL_Osaamisen%20arviointi_2022-2023.pdf.

Osaamisperustaisuus korostaa työssä oppimiseen perustuvaa koulutusta ja erikoistuvan kehittymistä tukevaa tavoitteellista, valmentavaa ohjausta. Sähköisen seuranta- ja arviointijärjestelmän käynnistymisen myötä osaamisen karttumisen järjestelmällinen arviointi päästään vakiinnuttamaan. Osaamistoimikunnilla (clinical competency committee) tulisi jatkossa olla keskeinen rooli koulutuksen kehittämisessä ja sen laadun varmistamisessa. Toimikunta tekee säännölliset yhteenvedot erikoistuvan koulutuksen etenemisestä ja se

seuraa osaamisperustaisen koulutuksen toteutumista ja kehittämistarpeita vastuuhenkilön tukena. Osaamisperustaisen erikoistumiskoulutuksen kehitystyö on luonteeltaan iteraatiivista ja se on yksi tämän toimenpideohjelman painopisteitä.

Toimenpiteet:

Osaamisperustaisen erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen implementointi

Täsmennetään erikoisalakohkaisia osaamisvaatimuksia ja koulutuksen sisällöt yhtenäistetään valtakunnallisesti

Tuetaan koulutuksen suunnittelua ja osaamisen karttumisen dokumentointia ELSA:ssa

Laaditaan ohjeet osaamistoimikuntien perustamiseksi ja toiminnan vakiinnuttamiseksi

8.2 Koulutusväylät

8.2.1 Koulutusväylä käsitteenä ja sille esitetyt toiveet ja tavoitteet

Koulutusväylä on käsite, jolla kuvataan kunkin erikoisalalan sisäistä tapaa hoitaa erikoistuvan koulutus yliopiston ja palvelujärjestelmän koulutuspaikkojen välillä niin, että erikoistuvasta hammaslääkäristä ja lääkäristä koulutetaan mahdollisimman sujuvasti ja oikea-aikaisesti ja laadukkaasti valmis, työnsä osaava ja hallitseva erikoishammaslääkäri ja erikoislääkäri. Väyläajatus kuvaa sujuvaa jatkumoa erikoistumisen eri osa-alueiden välillä. Koordinaatiojaoston toimenpideohjelmakyselyyn vastanneista 83 % piti koulutusväylien luomista erittäin tärkeänä tai tärkeänä.

Koulutusväylältä odotetaan:

- Koulutusta työn ohessa
- Läpinäkyvyyttä paikkojen jaossa
- Koulutuksen tasalaatuisuutta
- Jonottomuutta
- Alueellisuutta ja valtakunnallisuutta

- Valinnanvapautta
- Joustavuutta erikoistuvan eri elämäntilanteissa
- Ennakoitavuutta
- Työvoiman riittävyyttä

8.2.2 Koulutusväylän rakentaminen käytännössä

Koulutusväylän rakentaminen on hyvin pitkälti sidoksissa erikoisalaan ja sen erilaisiin koulutusmahdollisuuksiin sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueilla, joissa yliopistojen koulutuspaikat sijaitsevat. Erikoisalat luovat yleisten periaatteiden mukaan oman versionsa koulutusväylästä alueellisesti ja valtakunnallisesti. Koulutusväyliä rakentamisesta vastaa yliopisto (erikoisalan vastuuhenkilö) yhdessä palvelujärjestelmän koulutuspaikkojen vastuuhenkilöiden kanssa. Erikoisalasta riippuen koulutusväylät voivat olla joko alueellisia (hyvinvointialue ja yhteistyöalue) tai valtakunnallisia.

Erikoistuvien sijoittumisen eri koulutuspaikkoihin tulisi olla suunnitelmallista ja sujuvaa. Suunnitelmallisuuden tukena toimii ELSA-järjestelmä, johon erikoistuva lääkäri kirjaa opintosuoritukset, koulutusjaksot sekä henkilökohtaisen opinto- ja koulutussuunnitelmansa.

Palvelujärjestelmän koulutuspaikkoihin sijoittumista helpottamaan ja paikkajaon läpinäkyvyyttä ja tasapuolisuutta turvaamaan tulee rakentaa oma web-pohjainen koulutuspaikkojen (työpaikat) varausjärjestelmä, jossa auki olevat eri alojen koulutusjaksot eri palvelujärjestelmän työpaikoilla olisivat näkyvissä ja haettavissa.

Koulutusväyliä kannalta tulisi arvioida mahdollisuutta muodostaa erikoistumista tukeva koulutusvakanssien yhteiskäyttöpooli tai koulutusyhtymä yliopistojen toiminta-alueella palvelujärjestelmässä (hyvinvointi- ja yhteistyöalue). Tavoitteena on, että erikoisalojen koulutuspaikat olisivat joustavasti ja koordinoitusti erikoisalan käytössä alueellisen tarpeen mukaan. Erikoistuvien määräaikaisten palvelusuhteiden etujen siirtyminen erikoistuvan mukana uuden palvelujärjestelmän koulutuspaikkaan hyvinvointi- ja yhteistyöalueella tulisi myös suunnitteilla (vrt Pohjois-Pohjanmaa).

Koulutusväyliä toteutumista yliopistoissa seuraa ja ohjaa erikoishammaslääkäri- ja erikoislääkärikoulutuksen alueellinen neuvottelukunta.

Toimenpiteet:

Selvitetään koulutusväyliä rakentamisen eri vaihtoehtoja (esim. koulutusyhtymät)

Luodaan palvelujärjestelmän ja erikoistuvien käyttöön tarkoitettu työ- ja koulutuspaikkojen sähköinen ilmoitus- ja hakujärjestelmä

8.2.3 Erityiskysymyksiä koulutusväyliin liittyen

Koulutusväylät ovat jokaisella alalla hieman erilaiset. Usein koulutusväylän mahdolliset ongelmat liittyvät sairaaloissa suoritettavien oman erikoisalalan lähialojen koulutusjaksojen (reunapalvelujen) saatavuuteen.

Koulutusväyliä sovelletaan perusterveydenhuollon toimintaympäristöön sopien tarkoituksenmukaisesti, koska varsinaisia koulutusvakansseja ei juuri ole. Lähtökohtaisesti erikoistuva voi hakeutua haluamaansa koulutuspaikkasopimuksen omaavaan toimipaikkaan. Muiden kliinisten alojen koulutusjaksoja on koordinoitu yliopistosairaanhoidopiirien perusterveydenhuollon yksiköistä ja tätä on tarkoitus jatkaa yhteistyöaluetasoisesti.

Työterveyshuollon erikoislääkärikoulutus on erityisen monipaikkaista, sisältäen jaksoja työterveyshuollossa, terveyskeskuksessa, sairaaloissa, kuntoutuksen palveluntuottajilla sekä Työterveyslaitoksessa. Tämä vaatii siirtymiä erityyppisten työsopimusten välillä. Pääosa työterveyshuolloista ja siten myös koulutuspaikoista toimii yksityissektorilla, jonka henkilöstösuunnittelussa ei tunneta koulutusvakansseja, vaan koulutusjaksojen tarjonta riippuu asiakkuuksista eli tarjolla olevan opittavan työn määrästä. Koulutuspaikkojen verkosto kattaa maantieteellisesti koko valtakunnan. Sairaaloissa ja kuntoutuksen alalla suoritettavien koulutusjaksojen alueellinen saatavuus on ajoittain ongelma. Työterveyslaitosjaksot avataan haettavaksi valtakunnallisesti keskitetysti ja lähimpänä valmistumista olevat saavat paikat.

Erikoishammaslääkärikoulutuksessa koulutusväylille olennainen asia on yliopistosairaaloitten ulkopuolisten koulutuspaikkojen vähyyks sekä keskussairaaloissa että perusterveydenhuollossa. Lisäksi koulutusta antavista erikoishammaslääkäreistä on alueellisesti pulaa eri erikoisaloilla. Sujuva erikoishammaslääkärikoulutus vaatii toteutuakseen palvelujärjestelmän koulutusvakansseja ja alan erikoishammaslääkärikouluttajia.

8.3 Koulutuslääkärit (kova-lääkärit)

Ensimmäiset koulutuslääkärit (kova-lääkärit) nimettiin Tampereen yliopistolliseen sairaalaan vuoden 2019 alussa. Tavoitteena oli parantaa erikoislääkärikoulutuksen suunnitelmallisuutta ja osaamisen arviointia. Tällä hetkellä koulutuslääkäreitä on nimetty kaikilla kaikilla hyvinvointialueilla, joilla sijaitsee yliopistollinen sairaala sekä Uudellamaalla, jossa on HUS-yhtymän ylläpitämä yliopistollinen sairaala, yhteensä lähes 200.

Koulutuslääkäri on erikoislääkäri tai erikoishammaslääkäri, koulutuksen asiantuntija, joka osana omaa työtään koordinoi ja kehittää erikoislääkärikoulutusta yhteistyössä koulutusohjelman vastuuhenkilön/professorin ja ylilääkärin kanssa. Hän tuntee erikoistumiskoulutuksen toimintaympäristön ja pystyy viemään valtakunnallisen ohjeistuksen käytäntöön ottaen huomioon oman erikoisalansa erityispiirteet.

Koulutuslääkäri ohjaa ja tukee lähikouluttajia erikoistuvien ohjaamisessa, havainnoinnissa, arvioinnissa ja palautekeskustelujen käymisessä. Hän toimii myös itse lähikouluttajana ja vastaa mm. siitä, että erikoistuva lääkäri saa riittävän perehdytyksen, toimipistesijoitukset ovat suunnitelmallisia ja osaamisen arviointia ja palautekäytäntöjä kehitetään. Tehtävä sisältää myös yhteydenpidon ja jalkautumisen alueen eri koulutuspaikkoihin. Koulutuslääkäri pitää säännöllistä yhteyttä oman alansa erikoistuviin ja kouluttajiin hyvinvointi- ja yhteistyöalueella.

Koulutuslääkäriin nimeäminen on koulutuspaikan ja yliopiston yhteinen panostus: koulutuslääkäri saa tehtävänsä sovitun työajan (5 - 20 %), ja yliopisto tukee kehittämistehtävää esim. erillispalkkiolla ja henkilöstöetuuksilla. Kova-lääkäritoimintaa ohjataan yliopiston sopimalla tavalla (koordinaattorien antama ohjaus, säännölliset tapaamiset, vertaistuki ja raportointi).

Toimenpiteet:

Vakiinnutetaan koulutuslääkärien toimenkuva kaikille soveltuville erikoisaloille ja sovitaan yhtenäisistä käytännöistä

Rakennetaan yhteistyössä koordinaattorien kanssa toimiva koulutuslääkärien kansallinen verkosto tukemaan uudistuksen jalkauttamista huomioon ottaen kunkin erikoisalalan ominaispiirteet

8.4 Kouluttajien koulutus

Osaamisperustaisen koulutuksen toteuttamiseksi on keskeisen tärkeää tarjota kaikille erikoistuvien ohjaukseen ja arviointiin osallistuville, kaikissa koulutuspaikoissa työskenteleville lääkäreille ja hammaslääkäreille mahdollisuus osallistua käytännönläheiseen kouluttajakoulutukseen.

Yliopistopedagogiikan koulutusta on tarjottu mm. kliinisille opettajille kaikissa yliopistoissa aina 60 opintopisteeseen saakka. Lisäksi kouluttajilla on ollut mahdollisuus verkko-opintoihin. Yleislääketieteen erikoisalalla ja työterveyshuollossa kouluttajakoulutuksella on ollut jo vuosia vakiintuneet sisällöt ja käytännöt. Kouluttajaoikeus edellyttää pedagogista koulutusta ja sen täydentämistä vuosittain.

Muille erikoisaloille tarjottavaa, yliopistojen kustantamaa kouluttajakoulutusta on järjestetty vuodesta 2018 alkaen. Toteutusmuodoksi on vakiintunut kolmesta lähipäivästä ja niihin liittyvistä ennakko- ja välitehtävistä koostuva 3 opintopisteen kokonaisuus. Tämä pedagogisen koulutuksen laajuus mahdollistaa mm. lääkärikouluttajan erityispätevyuden hakemisen, ja koulutettujen kouluttajien rekrytointi on yksi erikoistumiskoulutuksen laadullinen mittari.

Toimenpiteet:

Sovitetaan yhteiset käytännöt lähikouluttajille ja koulutuslääkäreille tarjottavan pedagogisen koulutuksen sisällöstä, laajuudesta ja toteutuksesta sekä pedagogisen täydennyskoulutuksen järjestämisestä

8.5 Koulutuspaikkojen visitaatiot

Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutus ovat yliopistojen antamaa ammatillista jatkokoulutusta. Käytännön koulutuksen toteuttamista varten sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueilla, joissa yliopistot sijaitsevat, hyväksyvät yliopistot sovitut kriteerit täyttäviä terveydenhuollon yksiköitä koulutuspaikoiksi. Koulutuksen painottuessa yhä enemmän osaamisperustaisuuteen on koulutuksen eri toimijoiden välinen yhteistyö entistä tärkeämmässä roolissa.

Erikoisalojen vastuuhenkilöiden tulisi tehdä säännöllisiä visitaatioita kaikkiin alueen hyväksytyihin erikoisalan koulutuspaikkoihin sekä mahdollisuuksien mukaan myös muihin yliopistosairaaloihin. Visitaatioiden tarkoitus on antaa koulutuksen vastuuhenkilölle tietoa koulutuspaikassa annettavan koulutuksen sisällöstä ja laadusta, auttaa tunnistamaan mahdollisia kehittämiskohteita, sekä edesauttaa viestintää ja yhteistyötä yliopiston ja koulutuspaikan välillä. Tämän visitaatorungon tarkoituksena on toimia yleisenä apuvälineenä ja muistilistana visitaatioihin valmistauduttaessa. Visitaatioon suositellaan osallistuvan erikoisalan ja koulutuspaikan vastuuhenkilöiden lisäksi erikoisalan mahdollinen koulutuslääkäri sekä koulutuspaikan erikoislääkäreiden/-hammaslääkäreiden ja erikoistuvien edustajia.

Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen opinto-oppaissa on määritelty koulutuspaikan kriteerit: (https://www.laaketieteelliset.fi/site/files/ammatillinen-jatkokoulutus-dokumentit/Opinto-oppaat/Valtakunnalliset%20opinto-oppaat/EL_Opinto-opas_2020.pdf)

- Koulutuspaikassa tulee olla koulutuspaikan vastuuhenkilö, joka vastaa oman koulutuspaikkansa osalta koulutusedellytyksistä ja koulutuksen toteutumisesta. Hän voi myös osallistua erikoistuvan kouluttamiseen ja arviointiin.
- Potilasaineisto ja tautikirjo ovat riittävän monipuolisia ja yliopistosairaalan opetusta täydentäviä.
- Päivystävissä yksiköissä takapäivystyksen tulee olla järjestettynä.
- Erikoistuvalla lääkärille tulee nimetä henkilökohtainen lähikouluttaja, jonka tulee olla alan erikoislääkäri ja hänellä tulisi olla pedagogista koulutusta. Lähikouluttajan tehtävänä on antaa säännöllistä ohjausta erikoistuvalla.
- Erikoistuvan käytössä on tarvittavat sähköiset työvälineet mm. yliopiston sähköisten palvelujen käyttämistä ja kuulustelukirjallisuuden saatavuutta varten.
- Koulutuspaikka järjestää säännöllistä ja suunnitelmallista toimipaikkakoulutusta vähintään 2–5 tuntia viikossa lukukausien aikana.
- Erikoistuvien lääkäreiden tulee myös voida osallistua toimipaikan ulkopuoliseen koulutukseen.
- Erikoistuvan edistymisen arviointiin tulee käyttää erikoisalalla käytössä olevaa seurantajärjestelmää (lokikirja ja säännöllinen arviointi, sähköinen seurantajärjestelmä).
- Koulutuspaikan tulee osallistua erikoisalan järjestämään evaluaatioon.

Toimenpiteet:

Erikoisalan vastuuhenkilön johtama tiimi tekee visitaatioita koulutuspaikkoihin säännöllisesti

Erikoisalan vastuuhenkilö pitää koulutuspaikkasopimukset ajan tasalla yhteistyössä opintohallinnon kanssa

8.6 Sähköinen seurantajärjestelmä ELSA

Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen seuranta- ja arviointijärjestelmä ELSAan erikoistuvat kokoavat kaikki erikoistumisensa sisällöt. Järjestelmä on otettu käyttöön valtakunnallisesti kaikkien viiden yliopiston ja kaikkien erikoisalojen käyttöön asteittain kesän ja syksyn 2022 aikana. ELSA on erikoistuvan työkalu, johon erikoistuva kirjaa koulutuksen suunnitelman, toteutuman ja osaamisen kehittymisen. Häntä kouluttavat erikoislääkärit ja erikoishammaslääkärit osallistuvat koulutuksen suunnitteluun, antavat osaamisesta arviointeja, palautetta ja osallistuvat seurantakeskusteluihin.

Vastuuhenkilöt toteuttavat erikoistumiseen liittyvät toiminnot järjestelmässä ja erikoistuvan kanssa suunnittelevat koulutusta ja seuraavat sen etenemistä. Erikoistumiseen liittyvät sopimukset ja hyväksynät tehdään ELSA-seurantajärjestelmässä, ja erikoistuva voi säilyttää mm. valmistumiseen tarvittavat asiakirjat järjestelmässä. Opintohallinnon virkailijat tarkastavat koejaksoon ja valmistumiseen liittyen sekä asiakirjat että koulutuksen määrämuotoiset vaatimukset.

Erikoistuvien tulee pystyä hyödyntämään ELSA-seurantajärjestelmää osoittaakseen erikoistumisensa aikana karttuneen osaamisen ja määrälliset vaatimukset sekä toteuttamaan valmistumisprosessin ELSAssa. ELSAa käyttävät hyvin erilaiset erikoisalat, ja osaamisperustaisuus erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksessa sekä arviointikulttuuri on uutta. ELSAn tehokkaaseen käyttöön tarvitaan neuvontaa ja ohjausta.

Järjestelmän täyden hyödyntämisen varmistamiseksi on varauduttava järjestelmän jatkokehitykseen. ELSAn käytöstä kerätään palautetta, ja tavoitteena on räätälöidä ELSAa palautteen perusteella. ELSAn kehitystyön myötä on herännyt uusia tarpeita koulutuksen digitalisoimiseksi mm. niin YEK-vaiheen kuin jatkuvan oppimisen osalta. Näiden sisällyttämistä ELSAn toiminnallisuuksiin on jatkossa selvitettävä. Järjestelmä tuottaa dataa erikoistumisprosesseista ja erikoistumisen etenemisestä eri erikoisaloilla ja eri yliopistoissa. Tätä tietoa tulee hyödyntää koulutuksen kehittämisessä ja koulutustarpeen arvioissa.

Toimenpiteet:

ELSA on laajasti käytössä kaikissa erikoistumiseen liittyvissä toiminnoissa

Jatkokehitetään ELSAa erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen edellyttämien tarpeiden perusteella

8.7 Johtamisopintojen valtakunnallisuus

Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen tavoitteena on perehdyttää lääkäri tai hammaslääkäri erikoisalansa tieteelliseen tietoon ja tiedonhankintaan ja antaa hänelle valmiudet alansa erikoislääkäriin tai erikoishammaslääkäriin tehtäviin. Koulutuksen tavoitteena on lisäksi, että lääkäri ja hammaslääkäri saavat valmiudet terveydenhuollon johtamiseen, hallintoon, suunnitteluun, moniammatilliseen yhteistyöhön sekä oppimisen ohjaamiseen ja osaamisen arviointiin työyhteisössään. Tämän tavoitteen toteuttamiseksi, kaikille erikoislääkäri- tai erikoishammaslääkärikoulutukseen 1.8.2009 tai sen jälkeen opinto-oikeuden saaneille koulutukseen kuuluu pakollisena kymmenen opintopisteen (10 op) laajuiset johtamisopinnot, jotka voi suorittaa missä koulutuksen vaiheessa tahansa.

Valtakunnallisesti on määritelty yhteiset ydinopetusteemat ja koulutuksen rakenne, joka muodostuu lähiopetusjaksoista, portfoliotyöskentelystä sekä valinnaisista opinnoista. Opintojen aihealueita ovat henkilöstöjohtaminen, vuorovaikutus ja viestintä, sosiaali- ja terveydenhuollon rakenne, toiminta ja juridiikka, sosiaali- ja terveystalouden järjestelmä sekä terveydenhuollon rahoitus. Kukin viidestä erikoislääkärikoulutusta antavasta yliopistosta ohjeistaa tarkemmat johtamisopintojen suoritusvaatimukset autonomisesti, valtakunnallisesti sovittujen tavoitteiden pohjalta.

Suomessa on yliopistojen kesken sovittu, että osaamisperustainen koulutus pohjautuu kansainvälisesti laajasti käytettyyn kanadalaiseen CanMEDS -malliin (Lääketieteellinen osaaminen, Oppimistaidot, Ammatillisuus, Vuorovaikutustaidot, Yhteistyötaidot, Johtaminen, Terveyden edistäminen). Tässä yksi osaamisen keskeisistä ydinalueista on lääkärin ja hammaslääkäriin johtamistaidot.

Lääketieteellisten tiedekuntien dekaanit nimittivät syksyllä 2021 työryhmän tekemään selvityksen yliopistojen tämän hetken erikoistumiskoulutuksen pakollisista johtamisopintojen (10 op) toteutuksesta ja kustannuksista sekä tekemään esityksen mahdollisuudesta yhtenevään MOJO- kokonaisuuteen (sosiaali- ja terveydenhuollon moniammatilliset johtamisopinnot). Työryhmässä oli edustajat kaikista lääketieteellisistä yliopistoista.

Työryhmän raportti valmistui toukokuussa 2022 jolloin se luovutettiin dekaaneille. Keskeisiä johtopäätöksiä olivat:

1. Johtamisopintoja toteutetaan hyvin edullisesti sekä kustannustehokkaasti eikä yliopistojen palveluksessa olevien työaika ole riittävä johtamisopintojen toteuttamiseen ja erityisesti kehittämiseen. Työryhmän mielestä on tärkeää, että 10 op johtamiskoulutuksen rahoitus turvataan ja esittää siihen suoraan kohdennetun rahoituksen saamista (esim. STM) pakollisen johtamisopintojen koulutuksen toteuttamiseksi.
2. Johtamisopintojen kuvaukset ja suoritusten arviointi tulisi viedä yhteneväisesti ELSAan. Siihen tulisi kirjata erikoistuvan osaamisen edistyminen arviontiin perustuen. Kaikille erikoisalaille tulisi laatia yhteiset johtamisopintojen EPAt, joiden sisältö kattaa neljä keskeistä johtamisen osa-aluetta:
  - Strateginen toimintaympäristö: rakenteet, ohjausmekanismit, väestöterveys
  - Talouden johtaminen: resurssiohjaus, vaikuttavuus, priorisointi
  - Toiminnan johtaminen: prosessit, näyttö, laatu, turvallisuus
  - Henkilöstön johtaminen: tiimit, kehittäminen, muutokset
3. Työryhmä esittää, että johtamisopintojen valtakunnallinen yhtenäistäminen aloitetaan 2–3 op laajuisesta yhteisestä johdantokurssista, joka sisältää toimintaympäristön rakenteet -osuuden ja rahoitusosuuden.

Toimenpiteet:

Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen johtamisopinnot (10 op) harmonisoidaan

9 Yksittäisiin erikoisaloihin liittyvät kysymykset

9.1 Työterveyshuolto

Työterveyshuolto on työelämän rahoittama ja lainsäädännön ohjaama osa terveydenhuollon palvelujärjestelmää. Työterveyshuollon henkilöstön pätevyysvaatimuksista säädetään asetuksella (VnA 708/2013), jonka mukaan kokopäiväisen lääkärin tulee olla alan erikoislääkäri tai erikoistuva lääkäri voidakseen toimia työterveyshuollon tehtävissä.

Valtioneuvoston 'Työterveys 2025 – Yhteistyöllä työkykyä ja terveyttä' -periaatepäätöksen mukaisesti työterveyshuolto integroituu toiminnallisesti muun sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuuteen. Työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen osaamistavoitteet on muotoiltu lainsäädännön ja kehittämislinjausten vaatimusten mukaisesti.

Työterveyshuollon koulutuksen erityispiirteitä ovat osaamistavoitteista johtuva koulutuksen monipaikkaisuus (ks. kohta 8.2 Koulutusväylät) sekä laaja valtakunnan kattava koulutustyöterveysasemien verkosto, joka valtaosin toimii yksityissektorilla. Tiivis koulutuspaikkasopimukseen perustuva yhteistyö ja koordinaatio yliopiston puolelta on tällöin olennaista. Työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen rakenteellisena erityispiirteenä kouluttajan eli kouluttajalääkärin nimike ja tehtävät poikkeavat luvussa 2 kuvatuista muiden erikoisalojen järjestelyistä ja termistöstä, erillisrahoituslain asetuksessa ja koulutuspaikkasopimuksissa kuvatuksi. Erikoistuvalla lääkärille nimetään kouluttajalääkäri, joka tukee sekä toimipaikkakoulutuksen että henkilökohtaisen koulutuksen suunnittelussa, antaa henkilökohtaista ohjausta 2 tuntia viikossa ja toteuttaa arvioinnit.

Työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen toimintamalli on rakennettu yliopistojen yhteistyönä valtakunnallisesti yhtenäisesti 2000-luvun alusta alkaen. Yliopistot toteuttavat suunnitelmallisella työnjaolla myös substanssikoulutusta virtuaaliyliopiston välityksellä yli yliopistorajojen, millä paikataan erikoisalan perusopetuksen niukkuutta ja turvataan alan koulutuksen valtakunnallinen saatavuus. Myös koulutuspaikkasopimusten pohja on erilainen kuin muilla aloilla. Soveltuvuuden arvioinnissa tarkastellaan tautikirjon sijaan asiakastyöpaikkojen toimialojen kirjoa sekä moniammatillisen yhteistyön mahdollisuuksia oppimistavoitteisiin suhteuttaen.

Työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen rahoitus on järjestetty osin muusta erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksesta poikkeavasti. Työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksessa olevasta erikoistuvasta lääkäristä maksetaan ns. kuukausikorvausta silloin, kun koulutus tapahtuu julkisen palvelujen tuottajan palveluksessa. Tämän lisäksi työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain (1109/2019) nojalla STM on antanut v. 2005 alkaen vuodeksi kerrallaan asetuksen työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen kustannuksiin valtion varoista suoritettavasta määrärahasta (1170/2020). Vuonna 2021 korvaus oli n. 2,9 M€. Kyseisen lain ja asetuksen perusteella STM on maksanut työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksesta korvausta Työterveyslaitokselle, joka puolestaan, toisin kuin EVO-korvauksen yhteydessä, on maksanut korvausta myös yliopistoille ja koulutukseen osallistuville yksityisille palvelujen tuottajille. Tältä osin työterveyshuollon koulutuksen rahoitus on ollut hallinnollisesti irrallaan muun erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen rahoituksesta.

Työterveyshuollon erikoislääkärimäärä on kasvanut viime vuosikymmeninä voimakkaasti ja v. 2010–20 edelleen noin 20 %, mikä on ollut erikoislääkäripulan korjaamiseen tähtäävän rahoituslain tavoitteen mukaista. Vuosittain on valmistunut noin 50 uutta työterveyshuollon erikoislääkäreä.

9.2 Yleislääketiede

Yleislääketieteen ammatillisesta jatkokoulutuksesta suurin osa suoritetaan terveyskeskuksissa, joten koulutuspaikkoja on satoja. Vuosina 2002–2009 perustettiin yliopistosairaanhoidopiireihin yleislääketieteen yksiköitä, joiden tehtäväksi tuli koulutuksen laadun varmistaminen yhteistyössä yliopiston yleislääketieteen oppialan kanssa (yksiköt muuttivat vuonna 2012 perusterveydenhuollon yksiköiksi).

Perusterveydenhuollon yksikkö, yliopisto ja kunta (terveyskeskus) ovat sopineet koulutusyhteistyöstä (koulutuspaikkasopimus) siten, että noin neljännes terveyskeskuksen saamasta valtion koulutuskorvauksesta (ns. koulutus-EVO) on kanavoitu yksikölle. Tällä määrärahalla perusterveydenhuollon yksiköt ovat mm. järjestäneet kouluttajakoulutusta sekä erikoislääkärikouluttajille että YEK-/9kk jakson lähiohjaajille, verkostotapaamisia, osallistuneet yhteistyössä yliopiston kanssa erikoislääkärikoulutuksen kehittämiseen sekä eri koulutusvaiheiden lääkärin teoriakoulutuksen järjestämiseen. Uudet sopimukset tullaan solmimaan hyvinvointialueiden kanssa.

Perusterveydenhuollon yksiköt ovat muodostaneet omilla vastualueillaan koulutusorganisaation, jossa alueelliset koulutusylilääkärit/aluekouluttajat tukevat paikallisia erikoislääkärikouluttajia ja lähiohjaajia ja järjestävät omaa alueellista koulutustaan. Yksiköt osallistuvat pienellä panoksella alueellisten koulutusylilääkärien/aluekouluttajien

palkkauskuluihin. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä perusterveydenhuollon yksiköiden yleislääketieteen ammatilliseen jatkokoulutukseen liittyvät tehtävät siirtyvät yliopistosairaalaan ylläpitäville hyvinvointialueille ja HUS-yhtymälle.

Koulutuspaikkojen auditointia/visitointia on tehty jo pitkään yhteistyössä yliopiston ja perusterveydenhuollon yksikön kanssa. Tätä on tarkoitus jatkaa hyvinvointialueiden toimipaikkojen kanssa.

9.3 Suu- ja leukakirurgia

Suu- ja leukakirurgian erikoistumiskoulutuksen voi suorittaa joko hammaslääkärin tai lääkärin peruskoulutuksen pohjalta. Alalla on käyty vilkasta keskustelua koulutuksiin liittyvistä koulutusvaatimuksista ja erikoistumiskoulutuksien sisällöstä jo parin vuosikymmenen ajan.

Koordinaatiojaosto perusti 28.2.2022 suu- ja leukakirurgian alatyöryhmän, jonka toimikausi on 28.2.2022–4.3.2023.

Alatyöryhmän tehtävänä on selvittää suu- ja leukakirurgian koulutuspolku sekä hammaslääkärin että lääkärin peruskoulutuksen pohjalta, erikoishammaslääkärikoulutuksen lääketieteen opinnot ja niiden mahdollinen yhtenäistäminen sekä erikoislääkärikoulutuksen hammaslääketieteen opinnot ja niiden mahdollinen yhtenäistäminen. Alatyöryhmä huomioi työssään ko. EU-direktiivistä tulevat vaatimukset. Tavoitteena on, että koulutuksen sisältö vastaa sosiaali- ja terveystalvvelujärjestelmän tarpeisiin.

Alatyöryhmän tehtävänä on esittää ratkaisuvaihtoehtoja ja arvioida vaihtoehtojen vaikutuksia. Työryhmä kuulee työskentelynsä aikana eri sidosryhmiä ja raportoi työstään koordinaatiojaostolle.

Toimenpiteet:

Selvitetään suu- ja leukakirurgian erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen koulutuspolut sekä lääketieteen/hammaslääketieteen opintojen valtakunnallinen yhtenäistäminen

10 Toimenpideohjelman toimenpiteet, vastuutahot, mittarit ja aikataulu

TOIMENPIDE	VASTUUTAHO	MITTARI	AIKATAULU
Koulutusmäärien ja rahoituksen ohjaus sekä lainsäädännön muutostarpeet			
Erikoislääkäreiden ja erikoishammaslääkäreiden koulutustarpeen arviointi			
Laaja koulutustarvearvio 5 vuoden välein (ensimmäinen v. 2022)	Koordinaatiojaosto, asiantuntijatyöryhmä	Arviointi tehty viiden vuoden välein	Seuraava laaja koulutustarvearvio 2027
Arviointimenetelmien kehittäminen	Koordinaatiojaosto, asiantuntijatyöryhmä	Suunnitelma arviointimenetelmistä tehty	Vuosittain helmi–maaliskuussa
Koulutustarpeen arvion päivitys vuosittain helmi–maaliskuussa -> ehdotus opinto-oikeuspaikoista haku- ja valintamenettelyyn	Koordinaatiojaosto, asiantuntijatyöryhmä, alueellinen neuvottelukunta, yliopistojen vastuuhenkilöt	Arviointi tehty vuosittain	Vuosittain helmi–maaliskuussa
Erikoislääkäreiden ja erikoishammaslääkäreiden koulutusmäärien ohjaus			
Koordinaatiojaosto ohjaa koulutusmääriä yhteistyössä yliopistojen ja palvelujärjestelmän kanssa. Seurataan eri ohjausmekanismien vaikutusta hakijamääriin ja koulutettavien alueelliseen sijoittumiseen. Lisäksi kokeillaan erilaisia interventioita (esim. uraohjauksen kehittäminen)	Koordinaatiojaosto, yliopistot, palvelujärjestelmä	Vahvistettavien erikoisalojen hakijamäärät lisääntyvät. Erikoisalot sitoutuvat koulutusmäärien säätelyyn.	Vuosittain
Haku- ja valintamenettelyä kehitetään; tehdään ulkopuolinen arviointi vaikuttavuuden, riittävyden ja prosessien kehittämisen näkökulmasta	Yliopistot	Arviointi tehty	Vuosi 2025
Uravalinnan ohjaus			
Uraohjausta kehitetään Turun yliopiston pilotin pohjalta ja laajennetaan kaikkiin yliopistoihin peruskoulutusvaiheessa	Yliopistot	Uraohjaus sisällytetty peruskoulutukseen kaikissa yliopistoissa	Vuoden 2025 kevääseen mennessä

TOIMENPIDE	VASTUUTAHO	MITTARI	AIKATAULU
Omaa erikoisalaa etsivien lääkäreiden ja hammaslääkäreiden uraohjausta kehitetään	Palvelujärjestelmä, yliopistot (YEK), Lääkäriliitto, Hammaslääkäriliitto	Uraohjausta on saatavilla laaja-alaisesti	Vuosi 2024
Peruskoulutuksen opiskelijavalinta			
Opiskelijavalinnan vaikutukset huomioidaan ja niihin pyritään vaikuttamaan sekä seurataan mahdollisia muutoksia myös erikoistumiskoulutuksen näkökulmasta	STM, koordinaatiojaosto, OKM, yliopistot	Raportointi koordinaatiojaostossa vuosittain	Vuosittain
Tehdään kohdennettuja selvityksiä opiskelijavalinnan vaikutuksista erikoisala-valintoihin	OKM	Selvitys tehty mm. alueellisuus huomioiden	Vuosi 2026
Ulkomailla koulutetut lääkärit			
Koordinaatiojaosto seuraa ja kerää tietoa ulkomailla valmistuvien lääkäreiden ja hammaslääkäreiden määrästä sekä sijoitumisesta palvelujärjestelmään	Koordinaatiojaosto, yliopistot, Lääkäriliitto, Hammaslääkäriliitto	Seuranta vuosittain: KELAn opintotuen maksaminen, ulkomailla valmistuneiden määrät erikoistumiseen hakijoista.	Vuosittain
Erikoistumiskoulutuksen rahoitus			
Nostetaan koulutuskorvausten taso vastaamaan todellisia kustannuksia	STM, koordinaatiojaosto	Koulutuskorvaustason seuranta	Vuosittain
Luodaan sähköinen seurantajärjestelmä koulutuskorvausten maksun yksinkertaistamiseen. Selvitetään ELSA-järjestelmän hyödyntämistä tähän tarkoitukseen.	STM, koordinaatiojaosto	Luodaan sähköinen seurantajärjestelmä, selvitetään mahdollisuus linkittää ELSAan	Vuoden 2026 loppuun mennessä
Pilotoidaan koulutuskorvausten kohdentamista tietyille vahvistettaville aloille ja alueille määrääjäksi ja selvitetään vaikuttavuus.	STM, koordinaatiojaosto, yliopistot, alueellinen neuvottelukunta, palvelujärjestelmä	Luodaan ja pilotoidaan täydentäviä menettelytapoja vahvistettaville aloille ja alueille.	Vuoden 2026 loppuun mennessä
Selvitetään yksityisellä ja kolmannella sektorilla tapahtuvan YEK- ja erikoistumiskoulutuksen laajentamisen mahdollisuudet.	STM, yliopistot	Selvitys tehty	Vuosi 2024
Lainsäädäntömuutokset			
Erikoislääkärikoulutukseen valittavalta lääkäriltä vaaditaan B2-kielitaso suomen kielessä. Selvitetään yliopistojen mahdollisuudet tehdä päätös autonomiansa puitteissa tai tarvittavat säädös-muutokset.	STM, yliopistot	Selvitys tehty	Vuosi 2024

TOIMENPIDE	VASTUUTAHO	MITTARI	AIKATAULU
Erikoishammaslääkärikoulutuksen kehittämistarpeet, lainsäädäntömuutokset			
Selvitetään kliinisen hammashoidon ja hammaslääketieteellisen diagnostiikan painotusalojen eriyttämistä omiksi erikoisaloikseen	STM, Koordinaatiojaosto, alatyöryhmä, yliopistot	Tarvittavat lainsäädösmuutokset seuraavalla hallituskaudella	Alatyöryhmien selvitykset valmistuvat 2/2023
Selvitetään suulääketieteen erikoisalan perustamista	STM, Koordinaatiojaosto, alatyöryhmä, yliopistot	Tarvittavat lainsäädösmuutokset seuraavalla hallituskaudella	
Selvitetään suu- ja leukakirurgian erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen koulutuspolut sekä lääketieteen/hammaslääketieteen opintojen valtakunnallinen yhtenäistäminen	STM, Koordinaatiojaosto, alatyöryhmä, yliopistot	Tarvittavat lainsäädösmuutokset seuraavalla hallituskaudella	
Arvioidaan hammaslääkäreiltä kahden vuoden kliinisen työkokemuksen vaatimuksen muutostarvetta ennen erikoistumiskoulutusta	STM, Koordinaatiojaosto, alatyöryhmä, yliopistot	Tarvittavat lainsäädösmuutokset seuraavalla hallituskaudella	
Osaamisperustaisen erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen implementointi, koulutuksen sisältö ja laatu			
Laatua tukeva yhteistyö			
Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen laatua arvioidaan valtakunnallisesti	Yliopistot, palvelujärjestelmä, VAJT, koordinaatiojaosto	Tarkoituksenmukaiset arviointimenetelmät on kehitetty ja laadun arviointi on säännöllistä ja systemaattista.	Vuosi 2024
Yliopistojen ja palvelujärjestelmän välisiä yhteistyötä lisätään	Yliopistot, palvelujärjestelmä, alueelliset neuvottelukunnat, koordinaatiojaosto	Alueellisten neuvottelukuntien roolit on täsmennetty. Alueellisen yhteistyön prosessit on kuvattu.	Vuosi 2024
Osaamisperustaisuus			
Osaamisperustaisen erikoislääkärikoulutuksen implementointi	Yliopistot, palvelujärjestelmä	Säännölliset seurantakeskustelut toteutuvat, erikoistuvan osaamisen jatkuva arviointi on käynnistynyt, erikoistuvan osaamisen karttumisen dokumentointi toteutuu (ELSA)	Alkaen vuodesta 2023

TOIMENPIDE	VASTUUTAHO	MITTARI	AIKATAULU
Täsmennetään erikoisalakohaisia osaamisvaatimuksia ja koulutuksen sisällöt yhtenäistetään valtakunnallisesti	Yliopistot, palvelujärjestelmä	Osaamisen arviointiopas on päivitetty	Vuosittain
Tuetaan koulutuksen suunnittelua ja osaamisen karttumisen dokumentointia ELSA:ssa	Yliopistot, palvelujärjestelmä	Kaikki erikoistuvat ja kouluttajat ovat ottaneet ELSAn käyttöön	Vuosi 2023
Laaditaan ohjeet osaamistoimikuntien perustamiseksi ja toiminnan käynnistämiseksi.	Yliopistot, VAJT	Osaamistoimikunnat on perustettu	Alkaen vuodesta 2024
Koulutusväylät			
Selvitetään koulutusväylien rakentamisen eri vaihtoehtoja (esim. koulutusyhitymät)	Yliopistot, alueelliset neuvottelukunnat, VAJT, koordinaatiojasto, palvelujärjestelmä	Selvitys tehty	Aloitus vuonna 2023
Luodaan palvelujärjestelmän ja erikoistuvien käyttöön tarkoitettu työ- ja koulutuspaiikkojen sähköinen ilmoitus- ja hakujärjestelmä	Yliopistot, VAJT, palvelujärjestelmä	Pilotointi tehty	Vuosi 2023
Koulutuslääkärit			
Vakiinnutetaan koulutuslääkärien toimenkuvat kaikille soveltuville erikoisaloille ja sovitaan yhtenäisistä käytännöistä	Yliopistot, koordinaattorit, palvelujärjestelmä	Vuosittainen raportointi	Vuosittain alkaen 2023
Rakennetaan yhteistyössä koordinaattorien kanssa toimiva koulutuslääkärien kansallinen verkosto tukemaan uudistuksen jalkauttamista huomioon ottaen kunkin erikoisalan ominaispiirteet	Koordinaattorit, yliopistot	Vuosittainen raportointi	Vuosittain alkaen 2023
Kouluttajien koulutus			
Sovitaan yhteiset käytännöt lähikouluttajille ja koulutuslääkäreille tarjottavan pedagogisen koulutuksen sisällöstä, laajuudesta ja toteutuksesta sekä pedagogisen täydennyskoulutuksen järjestämisestä	Yliopistot, palvelujärjestelmä, koordinaattorit	Seurataan pedagogisen koulutuksen käyneiden osuutta lähikouluttajista ja koulutuslääkäreistä.	Alkaen vuodesta 2023
Koulutuspaiikkojen visitaatiot			
Erikoisalan vastuuhenkilön johtama tiimi tekee visitaatioita koulutuspaiikkoihin säännöllisesti	Yliopistot, palvelujärjestelmä	Toteumien seuranta	Alkaen vuodesta 2023

TOIMENPIDE	VASTUUTAHO	MITTARI	AIKATAULU
Erikoisalan vastuuhenkilö pitää koulutuspaikkasopimukset ajan tasalla yhteistyössä opintohallinnon kanssa	Yliopistot, palvelujärjestelmä	Koulutuspaikkasopimuksissa määritellään koulutuksen sisältö ja konkreettiset osastavoitteet, jotka kussakin koulutuspaikassa on mahdollista suorittaa	Alkaen vuodesta 2023
Sähköinen seurantajärjestelmä ELSA			
ELSA on laajasti käytössä kaikissa erikoistumiseen liittyvissä toiminnoissa	Yliopistot, palvelujärjestelmä, STM	ELSAN määrällinen ja laadullinen sähköinen raportointi	Vuosi 2023
Jatkokehitetään ELSAa erikoislääkärikoulutuksen edellyttämien tarpeiden perusteella.	Yliopistot, palvelujärjestelmä, STM	Seurataan vuosittain tehty kehitystyö	Vuosittain
Johtamisopintojen valtakunnallisuus			
Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen johtamisopinnot (10 op) harmonisoidaan	Yliopistot, VAJT	Johtamisopinnot on harmonisoitu	Vuosi 2024

Internet: stm.fi/julkaisut

JULKAISUJEN MYYNTI:
julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi

ISSN PDF 1797-9854
ISBN PDF 978-952-00-5451-9